

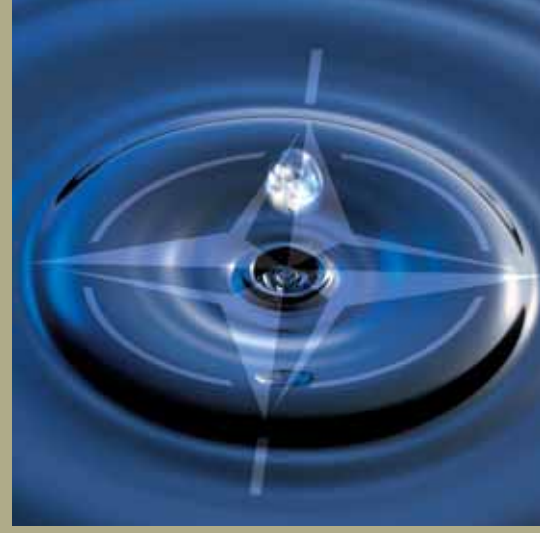

NATO
+
OTAN

NATO'nun Dönüşümü

NATO'nun Dönüşümü

Not: Bu yayında eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti sözcüğünün yanında görülen (*) işareti şu dipnota aittir: Türkiye bu ülkeyi anayasal adıyla, Makedonya Cumhuriyeti olarak tanımaktadır.

İÇİNDEKİLER

1.	İttifak'ın Amacı ve Temel Güvenlik Görevleri	2
2.	Transatlantik Ortaklığın Kalbi	6
3.	Savunma Yeteneklerinin Güçlendirilmesi	9
4.	NATO Kuvvetlerinin Değişen Rolü	12
5.	Ortaklık Vasıtasıyla Güvenliğin Yayılması	16
6.	İttifak'ın Yeni Üyelere Açılması	20
7.	Rusya ile Yeni İlişkiler	22
8.	Ukrayna ile Belirgin Ortaklık	26
9.	Akdeniz Ülkeleri ile Diyalog	28
10.	Barışı Koruma ve Kriz Yönetimi	30
11.	Sivil Olağanüstü Hallere Mukabele	35
12.	Bilim ve Çevre Konularında İşbirliği	37
13.	NATO Nasıl Çalışır	40
14.	Değişim ve Devamlılık	44

Kuzey Atlantik İttifakı'nın temel görevi, Birleşmiş Milletler Yasası'nın ilkeleri doğrultusunda Kuzey Amerika ve Avrupa'daki tüm üyelerinin özgürlük ve güvenliğini korumaktır. İttifak bu görevini yerine getirirken politik nüfuzu ve askeri yeteneklerini üyelerini tehdit eden tehlikenin niteliğine uygun şekilde kullanır. Stratejik ortam değiştiği gibi İttifak'ın güvenlik tehditlerine mukabele şekli de değişmiştir. İttifak Avrupa-Atlantik sahası dahilinde istikrarı korumaya devam etmektedir. Ayrıca geleneksel sorumluluk alanının dışındaki alanlarda da terörizm gibi tehditlere ve diğer güvenlik sorunlarına cevap verebilecek şekilde gelişmektedir.

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) İttifak üyelerinin güvenlik hedeflerini uygulamak için kullandıkları temel yapılardan biridir. NATO, hem üye devletlerin bağımsızlık ve egemenliklerini korudukları hükümetler arası bir örgüt, hem de üyelerinin birlikte danışmalarda buldukları ve güvenliklerini ilgilendiren konularda kararlar aldıkları bir forumdur. NATO'nun yapısı, üyelerinin güvenliğin politik, askeri, ekonomik ve diğer yönleri konusunda danışmalar, koordinasyon ve işbirliği yapmalarını kolaylaştırmanın yanı sıra bilim, enformasyon, çevre ve afet yardımı gibi askeri olmayan konularda da işbirliği yapmalarına yardımcı olur.

Beş tur genişlemeden sonra NATO'nun 12 kurucu ortağına (Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri) Yunanistan ve Türkiye (1952), Almanya (1955), İspanya (1982), ve Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya (1999) katıldılar. En son genişleme turu sonucunda Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya da 2004 yılında İttifak'a katıldılar.

Toplu Savunma

İttifak, her bir üye devletin güvenliğinin tüm üye devletlerin güvenliğine bağlı olduğu ilkesi doğrultusunda çalışır. Eğer bir ülke tehdit altında kalırsa bundan tüm üye ülkeler etkilenir. NATO'nun kurucu yasası olan Washington Antlaşması'nı imzalayan üye devletler, bu ilkeye saygı duyacaklarına ve toplu savunmanın riskleri ve sorumlulukları kadar avantajlarını da paylaşacaklarına dair birbirlerine taahhütte bulunmuş olurlar. Bu aynı zamanda, daha önce ülkeler tarafından bireysel olarak üstlenilmiş olan savunma planlaması ve hazırlıklarının birçok boyutunun birlikte üstlenildiği anlamına gelir. Ülkenin askeri kuvvetlerinin birlikte eğitim görebilmeleri ve çalışabilmeleri için gerekli tesislerin sağlanmasına ilişkin masraflar da paylaşılır.

Her ülke kendi kararlarını vermekte özgürdür; ancak birlikte planlama yaparak ve kaynakları paylaşarak tek başlarına sahip olacaklarından çok daha yüksek düzeyde bir güvenlikten yararlanırlar. Bu, NATO'nun güvenlik işbirliğinin temel ilkesidir.

Transatlantik Bağ

1949'da imzalan Washington Antlaşması'nın bir benzeri yoktur. Antlaşma, sadece dışarıdan gelecek saldırılara karşı bir koruma sağlamakla kalmamış aynı zamanda yavaş yavaş geçmişte birbirleriyle savaşmış ülkeleri yan yana getirerek aralarında bundan böyle bir çatışma çıkmamasını da garanti etmiştir. Nitekim, bir ülkenin güvenliği diğer bir ülkenin güvenliğine bağlı olduğundan ülkeler birbirlerine bağımlı olacak ve refah seviyelerini yükseltmek için çeşitli alanlarda beraberce daha etkili şekilde çalışacaklardı. Washington Antlaşması'nın önemi bununla da bitmez. Antlaşma, Avrupalı üyeler ve Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada arasında bir güvenlik ortaklığı bağı kurmuş ve

Avrupa ve Kuzey Amerika arasında daimi bir Transatlantik bağ oluşturmuştur.

NATO'nun Dönüşümü

1949'da, İttifak kurulduğu zaman, Batı Avrupa'nın özgürlüğü ve bağımsızlığına yönelik en büyük tehdit Sovyetler Birliği idi. Sovyetler Birliği'nin gerçek niyeti ne olursa olsun, bu ülkenin ideolojisi, metotları ve askeri kapasitesi hiçbir Batı Avrupa ülkesinin bir çatışma olasılığını göz ardı edemeyeceği anlamına geliyordu. Bu nedenle, Soğuk Savaş yılları dediğimiz dönemde (1949-1980'lerin sonu) İttifak'ın temel görevi Sovyetler Birliği veya Varşova Paktı ülkelerinden gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı üyelerini koruyabilecek yeterli askeri yetenekleri sağlamaktı. NATO'nun bu dönemde sağladığı istikrar ekonomik büyüme için gereken güven ve öngörülebilirlik ortamını yarattı ve böylece Batı Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra refah düzeyini tekrar yükseltmesine yardımcı oldu.

NATO ülkelerinin kabul ettiği politikalar değişen stratejik ortam ışığında sürekli bir evrim

geçirmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra İttifak politikaları ve yapıları ortaya çıkan yeni güvenlik tehditleri ve Avrupa'nın politik ve askeri ortamındaki değişimleri yansıtabilecek şekilde temel bir değişim geçirmiştir. Ayrıca, güvenlik kavramı İttifak dışındaki diğer ülkelerle diyalog ve işbirliğini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu ülkelerle diyalog ve işbirliği Avrupa-Atlantik güvenliğini güçlendirmenin en iyi yoludur.

Bugün NATO bir savunma ittifakından daha fazla şeyler ifade etmektedir. Nitekim, eski düşmanlarına elini uzatmıştır ve Avrupa-Atlantik sahasında güvenlik ve barışın sağlanması ve korunması için çalışmaktadır. İttifak bunu gerçekleştirmek için çok sayıda görevler üstlenmiştir ve kaçınılmaz olarak karmaşık olan konuları çözüme ulaştırmak için daha esnek, yenilikçi ve pragmatik yaklaşımlar benimsemektedir. NATO'nun Avrupa-Atlantik sahasının güvenliğini garanti etmekteki temel rolü yeniden güçlenmiştir ve birçok Ortak ülke gelecekte İttifak üyeliği arayışına girmiştir. Üç Orta ve Doğu Avrupa ülkesi -Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya- 1999'da, Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya da 2004'te bu hedeflerine ulaşmışlardır.

Soğuk Savaş sonrası dönemin yeni güvenlik sorunlarına karşı somut ve pratik tepkileri, ve bu dönemin fırsatlarını yansıtan ileri görüşlü bir dizi girişim NATO'nun geçtiğimiz on yılda geçirdiği dönüşümü simgelemektedir. Bunlar arasında Barış İçin Ortaklık, Rusya ve Ukrayna ile özel ilişkiler, Akdeniz ülkeleriyle diyalog, üyelik arzusundaki ülkelerin NATO standartlarına ulaşmalarına yardımcı olacak Üyelik Eylem Planı, ve Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı ve Birleşmiş Milletler ile etkili işbirliği gibi girişimler de bulunmaktadır. NATO ayrıca Balkanlar'da yürütülen kriz yönetimi operasyonlarına başkanlık ederek ve gerektiği yerde ve zamanda terörizm ve Avrupa-Atlantik

sahası dışındaki diğer yeni tehditlere karşı harekete geçmeyi taahhüt ederek gelişen güvenlik tehditlerini faal olarak ele almaktadır.

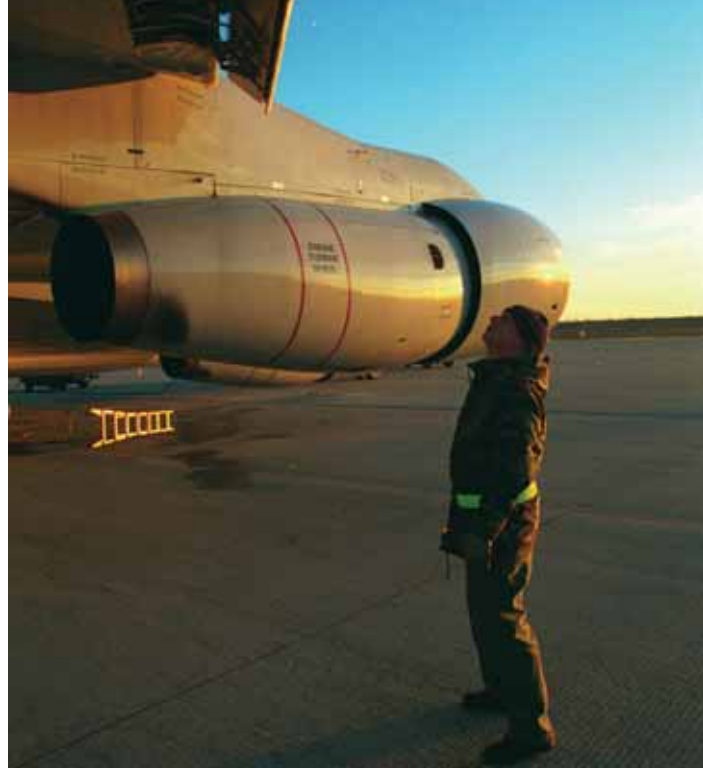
Buna ilaveten, NATO, yeni misyonlarda yer alma kapasitesini iyileştirmek için yeteneklerini güçlendirmekte ve uyarlamaktadır. Bu amaçla Kasım 2002'de yapılan Prag Zirvesi'nde üç önemli girişim başlatılmıştır: bir NATO Mukabele Gücü oluşturulması, askeri komuta yapısında reform yapılması, ve yeteneklerdeki eksikliklerin üye devletlerin bireysel taahhütleri ve işbirliği girişimleri ile ele alınacağı Prag Yetenek Taahhütleri.

Temel Güvenlik Görevleri

İttifak'ın hedefleri ve temel güvenlik hedeflerini belirleyen İttifak Stratejik Kavramı bu hedefleri gerçekleştirmek için uygulanacak askeri ve politik yollar konusunda rehberlik yapmaktır. İlk kez böyle bir dokümanın yayınlanması (1991) artık geçmişe bir nokta koyuyordu. Soğuk Savaş sırasında stratejik planla ilgili benzer belgeler doğal olarak gizli belgeler olurdu.

NATO'nun 1999'da yayınlanan yeni Stratejik Kavramı bugün İttifak'ın karşı karşıya bulunduğu güvenlik tehditlerini "çok yönlü ve tahmin edilmesi zor" olarak tanımlıyor. Dokümanda İttifak'ın temel güvenlik görevleri şöyle tanımlanmaktadır:

- Avrupa-Atlantik sahasında istikrarın temeli direği olarak hareket etmek;
- güvenlik konularında danışmalar için bir forum olmak;
- herhangi bir NATO üyesi devlete karşı yapılacak saldırı tehdidine karşı caydırıcılık ve savunma görevini üstlenmek;
- çatışma önlemeye faal olarak katkıda bulunmak ve kriz yönetiminde faal olarak yer almak;
- Avrupa-Atlantik sahasındaki diğer ülkelerle geniş kapsamlı ortaklık, işbirliği ve diyalog geliştirmek.

1999 Stratejik Kavramı öngörülebilir güvenlik tehditleri ve risklerini değerlendirmekte ve stratejik ortamın genel olarak olumlu bir yönde geliştiği ve İttifak ve diğer örgütlerin Soğuk Savaş'tan bu yana Avrupa-Atlantik sahasında güvenliğin güçlenmesinde önemli bir rol oynadığı sonucuna varmaktadır.

Her ne kadar Avrupa'da genel bir savaş olması tehlikesi neredeyse yok denecek kadar azalmışsa da, İttifak üyeleri ve Avrupa-Atlantik sahasındaki diğer ülkeler şimdi de etnik çatışmalar, insan hakları ihlali, politik istikrarsızlık ve ekonomik zayıflık gibi diğer riskler ve belirsizliklerle karşı karşıyadırlar. Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar ve bunları atma vasıtalarının yayılması büyük bir endişe konusudur ve teknolojinin yaygınlaşması gelişmiş askeri yeteneklerin potansiyel düşmanların eline geçmesini kolaylaştırabilir.

İttifak güvenliği küresel boyutları da göz önünde bulundurmalıdır zira terörist eylemler, sabotaj, organize suçlar, ve yaşam kaynaklarının kesintiye uğraması gibi geniş kapsamlı tehlikeler güvenliği etkileyebilir. 1999 Stratejik Kavramı'nın yayınlanmasından ve ABD'ye yapılan Eylül 2001 saldırılardan sonra terörizmin oluşturduğu tehditler ve başarısız devletlerden kaynaklanan riskler yeniden değerlendirilmektedir.

5. Madde'nin İlk Kez Yürürlüğe Konması

NATO'nun kurucu yasası Washington Antlaşması'nın temel maddesi olan 5. Madde, herhangi bir müttefike yöneltilen silahlı saldırının tüm üyelere yöneltilmiş bir saldırı olarak kabul edileceğini belirtir. 5. Madde'nin yürürlüğe konması durumunda her Müttefik diğer müttefiklerle danışmalarda bulunarak Kuzey Atlantik sahasında güvenliği yeniden tesis etmek ve korumak için yürütülecek eylemlere (silahlı kuvvetlerin kullanımı dahil) nasıl en etkili şekilde katkıda bulunabileceğine karar verir.

5. Madde ilk kez 11 Eylülde Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan terörist saldırıların hemen ardından, 12 Eylül 2001'de yürürlüğe kondu. Bu karar sözü edilen saldırıların ülke dışından kaynaklandığı saptanana kadar uygulanmamak kaydıyla şartlı olarak verildi. 2 Ekim 2001'de ABD yetkilileri olayların sorumlusunun El Kaide terörist örgütü olduğunu doğrulayan bulgularını Kuzey Atlantik Konseyi'ne sundular.

4 Ekim 2001'de Müttefikler terörizme karşı ABD başkanlığında yürütülen kampanyayı destekleyecek bir dizi önlemler üzerinde karara vardılar. Bu önlemler arasında güçlendirilmiş istihbarat paylaşımı ve işbirliği, üst geçiş izinleri ve terörizme karşı yürütülen operasyonlar için ABD ve diğer Müttefiklere hava limanlarının kullanımı konusunda kolaylık sağlanması, ve NATO'nun hazır deniz kuvvetlerinin bir bölümünü Doğu Akdeniz'de, Havadan Erken Uyarı ve Kontrol Sistemlerinin ABD'de konuşlandırılması da bulunmaktadır. Ayrıca, ABD'nin ihtiyaç belirttiği alanlarda Müttefikler bireysel olarak kaynak ve yetenek açısından katkıda bulunmaktadır. Yardımlar askeri destek kadar terörist örgütlere para akışını durduracak hukuki ve finansal önlemleri de kapsamaktadır.

NATO'nun üyelerinin güvenliği sağlamadaki ve güvenlik ve istikrarı daha geniş alanlara yaymak için yeni görevler üstlenmekteki rolü Avrupalı ve Kuzey Amerikalı üyeleri arasındaki kökleri çok eskiye uzanan ortaklık temellerine dayanır. İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da yaptığı tahribat sonucunda bu ülkeler güvenlikleri konusunda ABD ve Kanada'ya dayanmak zorunda kaldılar. Dolayısıyla Kuzey Amerikalı Müttefikler Avrupa topraklarında büyük sayılarda silahlı kuvvetler konuşlandırdılar. İttifak'ın ilk günlerinden beri Kuzey Amerikalı Müttefikler, transatlantik güvenlik kavramının özünü ve İttifak'ın zaruri bir ayağını oluşturan Avrupa güvenliğinde son derece önemli bir rol oynadılar.

Zaman içerisinde Avrupa'daki Kuzey Amerika kuvvetlerinin sayısı giderek azalmıştır ve Avrupa'nın savunması için İttifak'a tahsis edilen kuvvetlerin büyük bir bölümünü uzun yıllardır Avrupalı Müttefikler sağlamıştır. Ayrıca, Balkanlar'da görev yapan ve Ortak ülkelerin birlikleri ile de desteklenen NATO başkanlığındaki barışı koruma gücü de Avrupalı Müttefiklerin kuvvetlerinden oluşmaktadır.

Yine de, diğer Müttefikleri arasındaki askeri yetenek farkından ötürü ABD, İttifak'ın güvenlik harcamaları ve eylemleri çerçevesinde pek adil oranlarda olmayan bir sorumluluk payı üstlenmeye devam etmektedir. 1990'ların ilk yıllarında Soğuk Savaş sonrası barış döneminin

getirilerinden yararlanan Avrupalı Müttefikler ve Kanada askeri yeteneklerini yeni güvenlik ortamına uyarlayacak yatırımları yapmadılar. Bu nedenle, örneğin askeri kuvvetlerin hızla konuşlandırılabilmesi için gereken havadan nakliye yeteneği, uydu iletişimi, ve yüksek teknoloji gerektiren diğer alanlarda Amerika Birleşik Devletleri'ne bağımlı kaldılar.

Avrupa'nın savunma yeteneklerindeki eksiklikler ilk kez 1990'larda, Balkanlar'daki çatışmalar sırasında tüm çıplaklığı ile ortaya çıktı ve Avrupa ülkelerinin ABD'nin desteği olmadan bir çatışmanın yayılmasını önleyecek durumda olmadıkları görüldü. 1990'lı yılların sonlarında NATO ve Avrupa Birliği (AB) savunma yeteneklerini geliştirmek üzere birbirlerinden ayrı girişimler başlattılar. 1999'da bu iki örgüt stratejik bir ortaklık kurmaya karar verdiler.

Balkanlar'dan Alınan Dersler

1990'ların başlarında Bosna ve Hersek'te iç savaş patlak verince Avrupa Birliği BM kararlarının uygulanmasını takip etmek üzere buraya gözlemciler gönderdi. Ancak AB'nin ne politik bir görev yönergesi ne de daha fazlasını yapacak askeri gücü vardı. Birleşmiş Milletler Bosna-Hersek'te kuvvet konuşlandırdı ama bu kuvvetler barışı uygulamaktan ziyade barışı koruma görevlerine uygun kuvvetlerdi. Bir süre sonra görüldü ki kuvvet kullanmadan buradaki

sorun çözülemeyecekti. İttifak ilk başlarda bu olaya karışmakta isteksizdi zira NATO kuvvetlerinin NATO'nun geleneksel alanı dışındaki alanlarda konuşlandırılması konusu henüz ele alınmamıştı. Ancak durum giderek kötüleşmeye başladı ve 1992-95 yılları arasında İttifak, BM kararları ve yaptırımlarının kontrolü ve uygulanması için gereken askeri desteği vermeye başladı. 1995'te ABD aracılığıyla barış anlaşması imzalandığında, bu anlaşmanın uygulanmasını destekleyen kuvvet NATO önderliğindeki ve 20,000 kişilik ABD kuvvetini de içeren 60,000 kişilik kuvvetti.

Bundan dört yıl sonra, tüm çözüm arayışlarına rağmen Kosova'daki şiddet olayları ve insani kriz tırmanmaya devam edince harekete geçen yine NATO oldu. Bu kriz, Avrupa'nın savunma yeteneklerindeki eksiklikleri bir kez daha teyit etti. Hava kampanyası sırasında sortilerin çoğu ABD uçakları tarafından yapıldı ve sıra Kosova barışı koruma gücünü (KFOR) konuşlandırmaya geldiğinde bu kuvvetin tam gücüne ulaşması aylar aldı.

Bugün Avrupa, Bosna ve Kosova krizlerine son veren türden bir askeri operasyonu başlatacak ve devam ettirecek yeteneklere tam olarak sahip değildir. Ancak Avrupa Birliği yeteneklerini geliştirmek amacıyla ciddi adımlar atmaktadır ve AB-NATO işbirliği için bir çerçeve (aşağıda) geliştirilmektedir. Böylece NATO'nun eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'ndeki* görevini AB'ye devretmesine olanak sağlanmış oldu. NATO, söz konusu ülkenin devlet başkanının ricası üzerine ülkedeki krizi bastırmak amacıyla 2001 yılından beri burada kuvvet konuşlandırmaktaydı (bkz. 10. Bölüm). Avrupa Birliği bu görevi Mart 2003'te NATO'dan

devraldı ve NATO yeteneklerini kullanarak Concordia Operasyonu'nu başlattı. NATO AB başkanlığındaki birliklere hala önemli ölçüde planlama ve lojistik desteği vermektedir. Bunun yanı sıra NATO ve Avrupa Birliği Temmuz 2003'te Batı Balkanlar konusunda ortak bir stratejik yaklaşım üzerinde anlaştılar. NATO'nun da desteği ile Avrupa Birliği'nin 2004 yılına kadar Bosna ve Hersek'te güvenliğe ilişkin sorumluluğu üstlenmesi olasılığı gayri resmi olarak görüşülmektedir.

Avrupa Yeteneklerinin Güçlendirilmesi

Başlangıçta Avrupa ülkelerini harekete geçiren Balkanlar'daki deneyimler olmuştur. Avrupa Birliği kriz mukabele yeteneklerine uygun düşecek bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası geliştirmek üzere çalışmalarını hızlandırdı. Başlangıçta, savunma ve güvenlik konularındaki sorunlar Avrupa Birliği adına, ayrı bir örgüt olan ve Batı Avrupa Birliği (BAB/WEU)¹ tarafından ele alınıyordu. Ancak 1999'da Helsinki'de yapılan AB zirvesinde Avrupa Birliği gelecekte bu konulardaki rolünü bizzat kendisinin geliştireceğine karar verdi ve bunu yapacak yapıları oluşturmaya başladı. Ayrıca kendisine bir Temel Hedef belirledi: 2003 yılına kadar 60,000 kişilik bir çevik mukabele kuvvetini en az bir yıllığına konuşlandırabilmek ve idame ettirebilmek.

Diğer yandan İttifak da etkili bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği geliştirerek Avrupa ayağını güçlendirmeyi taahhüt etti. Bu girişimin amacı Avrupa Birliği'nin kendisine inanılabilirliği olan bir güvenlik rolü geliştirme çabalarına destek vermek ve aynı zamanda Avrupalı Mütteliklerin İttifak misyonları ve faaliyetlerine daha etkili ve tutarlı

¹ Batı Avrupa Birliği: 1948'de Ekonomik, Sosyal, Kültürel İşbirliği ve Toplu Öz Savunma konusunda Brüksel Antlaşması kapsamında kurulmuştur. Antlaşma Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve Birleşik Krallık tarafından imzalanmıştır. Daha sonra Almanya, Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya'da antlaşmayı imzalamışlardır. 1999 Helsinki AB Zirvesi'nde alınan kararlardan sonra kriz yönetimi ve insani görevlerle ilgili işlevleri Avrupa Birliği'ne devredilmiştir. Büksel Antlaşması çerçevesindeki toplu savunma yeteneklerine ilişkin taahhütler değişmemiştir ve kalan BAB sekreteryası tarafından korunmaktadır.

katkıda bulunmalarını sağlayarak daha güçlü ve dengeli bir transatlantik ilişki yaratmaktır. NATO bu amaçla 1990'larda, NATO içerisinde zaten var olan askeri varlıklar ve yeteneklerin gereksiz yere tekrarından kaçınacak gerçek bir Avrupa kriz yönetimi yeteneği geliştirecek bir süreç başlattı. Bu sürecin özünde BAB başkanlığında yürütülecek olası operasyonlarda NATO varlıkları ve yeteneklerinin kullanılmasına olanak tanıyan "ayrılabilir ama ayrı olmayan kuvvetler" kavramı bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'nin kendi başına bir güvenlik aktörü olma niyetini benimseyen NATO liderleri Nisan 1999'da Washington'da yaptıkları toplantıda, NATO'nun bir bütün olarak katılmayacağı kriz durumlarında NATO'nun askeri varlıkları ve yeteneklerinin önemli bir bölümünün AB operasyonlarına tahsis edilmesine olanak sağlayacak düzenlemeleri saptamaya ve kabul etmeye hazır olduklarını belirttiler. Helsinki'de alınan AB kararlarını takiben NATO, AB ile işbirliği konusunda doğrudan AB ile görüşmeler ve danışmalara başladı.

O günden beri yeni işbirliği şekilleri belirlenmiştir. NATO ve Avrupa Birliği Aralık 2002'de aralarındaki stratejik ortaklık konusunda bir bildiri yayınladılar. Mart 2003'te, AB başkanlığında yürütülecek operasyonlarda NATO varlıkları ve yeteneklerinin kullanılmasına ilişkin düzenlemeler (Berlin Ötesi) dahil, kriz yönetiminde işbirliğine dair bir dizi dokümanı onayladılar. Böylece bu stratejik ortaklık daha derin bir anlam kazandı ve eşgüdümlemiş eylemler için yol açılmış oldu. Daimi irtibat düzenlemeleri, operasyonel düzeyde danışmalar ve işbirliğini kolaylaştıracaktır. Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karagahı'nda (Mons, Belçika) bir AB hücresi kurulması, ve NATO'nun AB askeri personeli içinde temsil edilmesine karar verilmiştir.

NATO ve Avrupa Birliği, ayrıca, tutarlılık ve şeffaflık sağlamayı, ve her iki örgütteki ortak

yetenek ihtiyaçlarını karşılıklı olarak güçlendirmeyi garanti edecek bir anlaşma üzerinde de karara varmışlardır. NATO-AB Müşterek Yetenekler Grubu'nun ilk toplantısı Mayıs 2003'te yapıldı. İttifak'ın savunma yeteneklerini güçlendirmek amacıyla yapılacak girişimler (bkz. Bölüm 3), AB'nin Avrupa Yetenek Eylem Planı ve Temel Hedefi ile uyumlu olmalı, ve Avrupalı Müttefiklerin iletişim, silah teknolojisi, ve kuvvetlerin idamesi ve seferber edilebilmesi gibi önemli alanlardaki yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olmalıdır.

İttifak, tüm NATO üyelerinin toplu savunmalarını garanti eden bir araç olmaya devam etmektedir. Hala Avrupa-Atlantik güvenliğinin mihenk taşıdır, ve kriz yönetimi, barışı uygulama ve barışı koruma görevlerini yerine getirecek yetenek ve görev yönergesine sahiptir. NATO-AB güvenlik işbirliğinin hedefi bir yandan kriz ve çatışma konularını ele almaktaki seçenekleri artırırken bir yandan da tekrarlardan kaçınmaktır. Bu da Avrupa'nın askeri yeteneklerini güçlendirecek ve gelecekte İttifak'ın bir bütün olarak yer almadığı operasyonlarda AB başkanlığında operasyonlar yürütülebilmesini sağlayacaktır.

Müttefikler, NATO'nun kuvvetlerini gereken yerlere hızla gönderebilmesi, onları uzak noktalarda ve uzun sürelerle idame ettirebilmesi ve bu kuvvetlerin hedeflerini sivillere minimum zararlar, hızla ve etkili şekilde gerçekleştirmelerini garanti etmek için savunma yeteneklerini güçlendirmeye yönelik toplu çabalarda bulunmaktadır. Bugünkü güvenlik ortamında yeterli askeri yeteneklere sahip olmak ve topluca harekete geçmeye hazır olmak son derece önemli bir unsurdur. NATO kuvvetleri, İttifak üyelerinin güvenliğini tehdit edebilecek krizler karşısında politik eylemlere katkıda bulunabilecek ve bunları güçlendirecek yetenekte olmalı ve bu tür krizlerin yönetimine ve barışçıl şekilde çözümlenmesine katkıda bulunabilmelidir.

Yeteneklerin iyileştirilmesi arzusunu harekete geçiren güç, Nisan 1999'da Washington'da toplanan İttifak liderlerinin 21. yüzyıl için çizdikleri İttifak vizyonu idi: daha genişlemiş, daha yetenekli ve esnek, toplu savunmayı taahhüt eden, ve yeni görevler (çatışma önlemeye katkıda bulunmak, kriz yönetimi ve kriz mukabele operasyonlarında faal olarak yer almak dahil) üstlenebilecek yetenekte bir İttifak. Ve böylece liderler temel alanlarda NATO'nun savunma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan Savunma Yetenekleri Girişimi'ni (SYG/DCI) başlattılar.

Bunu takip eden 3 yılda SYG bazı alanlarda, özellikle de daha az kaynak gerektiren alanlarda, bazı ilerlemeler kaydetti ama kritik yeteneklerdeki eksiklikler varlığını sürdürdü ve uygulamalar çok yavaş oldu. Bu arada yeni ve asimetrik tehditler (yani, modern toplumların ve askeri üstünlüğü olan süper güçlerin zayıf noktalarından yararlanmayı amaçlayan ve bu uğurda terörizm dahil konvansiyonel olmayan metodların kullanıldığı tehditler) uyarlamalar ve modernizasyon için duyulan ihtiyacı daha da acil hale getiriyordu. Eylül 2001'de ABD'ye yöneltilen terörist saldırılar terörizmin ortaya çıkardığı tehdidi bütün çıplaklığıyla gözler önüne serdi. Bunu takiben ABD başkanlığında Afganistan'a yapılan müdahale ise Müttefiklerin yeteneklerinde süregelen eksiklikleri bir kez daha vurguladı.

Bu nedenle İttifak liderleri Kasım 2002'de yaptıkları Prag Zirvesi'nde NATO'nun askeri yeteneklerini güçlendirmek konusunda daha odaklanmış bir yaklaşım benimsemeyi taahhüt ettiler. Bu yaklaşım İttifak'ın, terörizm dahil, gelecekteki her türlü misyonundaki etkinliğini arttıracak önlemler paketinin bir parçasıydı. Bu yaklaşım üç bölümden oluşuyordu: yeni bir yetenekler girişimi olan Prag Yetenek Taahhütleri; NATO Mukabele Gücü; yeniden düzenlenmiş komuta yapısı. Ayrıca yeni tehditlere yönelik bir dizi savunma girişimi de başlatıldı.

Müttefiklerin birlikte çalışabilirlik düzeylerinde ve önemli yeteneklerinde yapılacak iyileştirmeler Avrupalı müttefiklerin NATO misyonlarına daha güçlü ve tutarlı katkılarda bulunmalarını sağlayacaktır. Bu iyileştirmeler aynı zamanda Avrupa Birliği'nin askeri yetenekler geliştirme çabaları ve konuşlandırılabilir bir kolordu çapında bir çevik mukabele gücü yaratma çabalarıyla birbirini karşılıklı olarak güçlendirecek nitelikte olmalıdır.

Prag Yetenek Taahhütleri

Savunma Yetenekleri Girişimi, Prag Yetenek Taahhütleri çerçevesinde İttifak'ın bir bütün olarak ihtiyacı olan, ancak ülkelerin bireysel taahhütlerini gerektirmeyen yeteneklerinin sağlanmasını hedeflemekteydi. Öte yandan Prag Yetenek Taahhütleri çerçevesinde ise Müttefikler, bireysel olarak, temel askeri yeteneklerinde belirli iyileştirmeler yapmayı ve bu uygulamaları belirli bir süre içinde ve kontrol altında tamamlamayı taahhüt ettiler.

Temel yetenekler arasında stratejik hava ve deniz nakliye; havada yakıt ikmali, konuşlandırılabilir muharebe desteği ve muharebe hizmet birimleri; havadan yer gözetleme; istihbarat; gözetleme ve hedef tespit; hassas güdümlü mühimmat ve düşman hava savunmasının bastırılması dahil, etkili muharebe yeteneği; ve kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer savunma yetenekleri bulunmaktadır.

Savunma yeteneklerinin güçlendirilmesi birçok Müttefik'in savunma bütçesindeki önceliklerin (örneğin, kuvvet düzeylerinin düşürülmesi ve kaynakların teçhizatın modernizasyonuna kaydırılması gibi) yeniden elden geçirilmesini gerektirecektir. Ancak çoğu durumda akıllıca yapılmış harcamalar da yeterli olmayacak ve ilave mali kaynak gerekebilecektir. Savunma yeteneklerindeki eksiklikler ile ilgili olarak askeri yeteneklerin bir havuzda toplanması, görevde uzmanlaşmanın artırılması, işbirliğine dayalı teçhizat alımı, ve ortak ve çokuluslu finansman gibi maliyet etkin çözümler araştırılmaktadır.

Prag Yetenek Taahhütleri uygulandığı zaman Avrupa'daki büyük nakliye uçaklarının sayısı dört kat artacak, ve Avrupalı Müttefikler, kaynaklarını bir havuzda toplayarak, havada yakıt ikmali kapasitelerini arttıracaklardır. Amerikan kaynaklı olmayan ve havadan kullanılan hassas güdümlü malzeme miktarının 2007 yılına kadar % 40 oranında artması hedeflenmektedir.

NATO Mukabele Gücü

NATO Mukabele Gücü yüksek teknolojiye sahip, esnek, hızla konuşlandırılabilir, birlikte çalışabilir ve idame ettirilebilir bir kuvvet (tüm İttifak misyonlarını yürütebilecek hava, kara ve deniz unsurları dahil) sağlayacaktır. Hazırlık düzeyi çok yüksek olacak olan bu kuvvetin geliştirilmesi aynı zamanda yapılacak iyileştirmeler ve birlikte çalışabilirlik açısından bir katalizör görevi görecektir ve dönüşümün yeni güvenlik tehditlerini karşılayabilecek şekilde gelişmesini garanti edecektir.

Temmuz 2003'te yapılan ilk kuvvet planlama konferansını takiben Ekim 2003'te ilk prototip kuvvet oluşturuldu. İlk operasyonel yeteneğin Ekim 2004'e kadar hazır olması ve kuvvetin Ekim

2006'ya kadar tam anlamıyla operasyonel hale gelmesi beklenmektedir. 21,000 kişilik bu kuvvet avcı uçakları, gemiler, ordu araçları, muharebe hizmet desteği, lojistik, iletişim ve istihbarat yeteneklerine sahip olacaktır. Bir kriz alanında beş gün içerisinde konuşlandırılabilir ve kendi kendini 30 gün idame ettirebilecek yetenekte olacaktır.

Yeni Komuta Yapısı

İttifak liderleri Prag Zirvesi'nde biri operasyonel, diğeri stratejik olmak üzere iki stratejik komutanlık altında toplanmış daha sade, etkili, yeterli ve konuşlandırılabilir bir komuta yapısı modelini onayladılar. Yeni komuta yapısı ile ilgili ayrıntılar Haziran 2003'te tamamlandı. Yeni yapı NATO'nun yeni misyonları için daha uygun olan daha küçük ve esnek, ve hızla konuşlandırılabilir bir komuta yapısını yansıtmaktadır. Yeni yapıda komutanlık sayısı 20'den 11'e indirilmiş ve bu komutanlıkların sorumlulukları yeniden tanımlanmıştır.

Artık bütün operasyonel komutanlıklar Belçika'daki Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargahı'ndaki (SHAPE) Müttefik Harekat Komutanlığı altında toplanmaktadır. Bu komutanlığa destek veren iki müşterek kuvvet komutanlığı BMGG'ler için karada ve denizde (daha güçlü ama sınırlı) üslenmiş bir karargah oluşturabilecek yetenektedirler. BMGG'ler askeri komutanların belirli bir operasyonun niteliklerine uygun düşecek hizmetleri değişik ülkelere alabileceği esnek komuta yapılarıdır.

Yeni Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (MDK/ACT), NATO'nun yeteneklerinin uyarılmasına nezaret eder ve kuvvetlerin birlikte çalışabilirliğini geliştirir. Eski Atlantik Komutanlığı'nın yerine kurulan Müttefik Dönüşüm Komutanlığı Norfolk,

Virginia'dadır, ancak Avrupa'da da bir varlığı bulunmaktadır. Müttefik Dönüşüm Yüksek Komutanı'nın aynı zamanda ABD kuvvetlerinin dahili değişim motoru olan ABD Müşterek Kuvvetler Komutanı olması bariz avantajlar getirmektedir. Müttefik Dönüşüm Komutanlığı, yeni NATO Mukabele Gücü için yeteneklerin uyarlanmasında ve doktrinler geliştirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Yeni Tehditlerle Mücadele

Prag Zirvesi'nde İttifak'ın terörizm ve diğer yeni güvenlik tehditleri karşısındaki yeteneklerini güçlendirecek bazı önlemler de alındı. Terörizme karşı savunma ile ilgili bir askeri kavram kabul edildi. Ayrıca sivillere yöneltilebilecek kimyasal, biyolojik veya radyolojik saldırılar karşısında istihbarat alış veriş ve sivil hazırlık durumunun geliştirilmesi ve sonuçlarla başa çıkılmasına yardımcı olmak amacıyla Terörizme Karşı Eylem Planı çerçevesinde Ortak ülkelerle işbirliği başlatıldı.

İttifak'ın nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlara karşı yeteneklerini güçlendirmek amacıyla beş

girişim başlatıldı: konuşlandırılabilir bir prototip laboratuvar; olaya mukabele timi; bu tür silahlara karşı en mükemmel savunma için bir sanal merkez; NATO'nun biyolojik ve kimyasal savunma madde stokları; ve bir hastalık takip sistemi. Ayrıca, İttifak topraklarını, kuvvetlerini ve halklarını füze tehditlerine karşı koruma seçenekleri konusunda bir NATO Füze Savunma Sistemi'nin fizibilite çalışması yapılmaktadır. Siber saldırılara karşı savunma yetenekleri de güçlendirilmektedir.

1 Aralık 2003'te, çokuluslu Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Savunma Taburu (CBRN) ilk operasyonel yeteneğini kazandı. Çek Cumhuriyeti'nin kuzeyinde, Liberec'te üslenmiş olan bu tabur NATO operasyonları için gereken son yeteneğini de Temmuz 2004'te kazanacaktır. Taburun kuruluşuna 13 ülke katılımda bulunmuştu: Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İtalya, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, İspanya, Türkiye, Birleşik Krallık, ve Amerika Birleşik Devletleri.

NATO'nun kuruluşundan beri Müttefik kuvvetlerin temel görevi üye devletlerin güvenliği ve toprak bütünlüğünü korumak olmuştur. Caydırıcılık ve toplu savunma vasıtasıyla güvenliği sağlamak temel sorumluluk olmaya devam etmektedir, ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesinden beri NATO'nun rolü ve örgütlenme şekli, değişen güvenlik ortamına uyum sağlamak ve Ortak ülkelerle askeri işbirliğini geliştirmek amacıyla büyük değişimler geçirmiştir.

Soğuk Savaş sırasında NATO'nun savunma planlaması öncelikle Sovyetler Birliği ve Varşova Pakti'nden gelebilecek olası bir saldırıya karşı savunma yetenekleri üzerinde yoğunlaşıyordu. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra bazı kişiler artık NATO'ya ihtiyaç olmadığını ileri sürdüler. Oysa Avrupa- Atlantik güvenliği, her ne kadar eskisi kadar büyük bir tehdit altında olmasa bile, artık daha karmaşık hale gelmişti. Avrupa dışında terörizm, kitle imha silahları ve bunları atma vasıtalarının yayılması, ve başarısız devletler dahil, bazı yeni tehditler doğmaya başlamıştı. Bu yeni güvenlik gündemi 1990'larda Balkanlar'daki etnik çatışmalarla (sonunda barışa destek vermesi ve kriz yönetimini üstlenmesi için NATO kuvvetlerine başvurulmuştu) daha da bariz hale geldi.

Daha yakın zamanlarda, Eylül 2001'deki terörist saldırılar ve arkasından Afganistan'da El Kaide'yi (ABD'deki saldırılardan sorumlu terörist grup) yok etmek için yürütülen operasyonlar terörizm, başarısız devletler ve kitle imha silahlarının yayılması konusunda endişelerin artmasına yol açtı. Bugün NATO kuvvetleri terörizme karşı savunmaya destek vermekte ve kendisini tarihinde ilk kez Avrupa-Atlantik sahasının dışına taşıyan uluslararası barışa destek operasyonlarında daha büyük bir rol üstlenmektedir.

NATO'nun Konvansiyonel Kuvvetleri

Soğuk Savaşın sona ermesinden beri NATO'nun konvansiyonel kuvvetlerinde bariz bir küçülmeye

gidilmiştir: 1990'ların başından beri Müttefikler tarafından İttifak'a tahsis edilen kara kuvvetlerinde % 35; deniz araçlarında % 30; ve hava muharebe filolarında % 40 oranında indirim yapılmıştır. Kuvvetlerin çoğu artık yüksek hazırlık düzeyinde tutulmamaktadır. Kuvvetler, esneklik ve hareket kabiliyeti kazanmaları ve gerek yeni barışa destek ve kriz yönetimi operasyonları üstlenebilmeleri gerekse NATO üyesi olmayan devletlerin kuvvetleri ile birlikte çalışabilmeleri için yeniden yapılanmıştır.

Yeni ortam karşısında İttifak'ın askeri kuvvetlerinde yapılan yeniden örgütlenmeye bir örnek olarak Birleşik Müşterek Görev Güçleri (BMGG'ler) verilebilir. Bu kavram askeri komutanların operasyonun niteliğine uygun olan hizmetleri çeşitli ülkelerden alabilecekleri esnek bir yapı sağlamakta, NATO üyesi olmayan ülkelerin NATO başkanlığındaki barışa destek operasyonlarına entegrasyonlarını kolaylaştırmakta, ve AB başkanlığındaki olası operasyonlarda NATO varlıkları ve yeteneklerinin kullanılabilmesine olanak sağlamaktadır.

NATO'nun barışa destek ve kriz yönetimindeki yeni rolü (*Bölüm 10'da ayrıntılarıyla anlatılmaktadır*) 1990'ların ortalarından itibaren daha da önem kazandı. NATO kuvvetleri 1992-95 yılları arasında Birleşmiş Milletler'e destek sağlamak amacıyla Bosna Savaşına karışmış ve Bosna ve Hersek üzerindeki uçuşa kapalı bölgede ve Adriyatik'te Birleşmiş Milletler yaptırımlarının uygulanması ve kontrolüne yardımcı olmuş, ve BM Koruma Gücüne yakın hava desteği vermiştir. Saraybosna'daki kuşatmanın kaldırılması için Ağustos ve Eylül 1995'te yapılan hava saldırıları güç dengelerinin değişmesine ve bir barış anlaşmasının sağlanmasına yardımcı olmuştur. NATO daha sonra, barış anlaşmasının askeri yönlerini uygulamak üzere burada BM yönergesi altındaki çokuluslu bir kuvvet konuşlandırmıştır (Aralık 1995).

1999 baharında Müttefiklerin Yugoslav rejimine uluslararası toplumun isteklerini kabul ettirmek ve Kosova'daki etnik baskılara son vermek amacıyla başlattıkları hava operasyonu NATO'nun kriz yönetimindeki rolünü daha da güçlendirdi. Operasyonu takiben istikrarın yeniden sağlanması için bölgeye NATO başkanlığında çokuluslu bir kuvvet gönderildi.

İki yıl sonra, 2001 başlarında, NATO (eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* ile işbirliği içinde) güney Sırbistan'da, Arnavut nüfusun yoğun olduğu bölgede, kriz önleme çalışmalarına başladı. Aynı yıl, daha sonraki tarihlerde, eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nde* bir iç savaşın patlak vermesini önlemek üzere Avrupa Birliği ile beraber önleyici diplomasi çalışmalarına giriştiler ve bir barış anlaşması konusunda görüşmeler yapılmasını teşvik ettiler.

Balkan operasyonları NATO kuvvetlerinin barışa destek ve kriz yönetimi operasyonlarına ve NATO üyesi olmayan ülkelerin de katıldığı çokuluslu koalisyonlara önderlik ederek büyük deneyim kazanmalarını sağladı. Bu da bugünkü güvenlik ortamında NATO'yu son derece değerli kılmaktadır. 11 Eylül'deki terörist saldırılardan beri geleneksel Avrupa-Atlantik sahası dışındaki istikrarsız alanlarda güvenliği tesis etmesi için İttifak'a giderek daha fazla başvurulmaktadır.

Afganistan'da ise, İttifak, uzun yıllar iç savaşlarla hırpalanmış ve bir terörist cenneti haline gelmiş olan bu başarısız devlete istikrar getirmeyi amaçlayan Uluslararası Güvenlik Gücü'nün

(ISAF) komutasını üstlenmeyi kabul etmiştir (Ağustos 2003). NATO daha önce ISAF'ta baş rolü üstlenmiş olan Müttefikleri desteklemek amacıyla planlama konusunda önemli bir rol oynamıştı. NATO'nun buradaki genişletilmiş rolü, sürekliliği garanti etmiş ve her altı ayda bir komutayı devralacak bir ülke arama sorununu ortadan kaldırmıştır. NATO personeli ISAF bayrağı ve BM görev yönergesi altında (Kabil dışındaki operasyonlara olanak tanınması için Ekim 2003'te kapsamı genişletilmiştir) çalışmaktadır.

NATO'nun Afganistan'daki çalışmaları İttifak'ın Avrupa-Atlantik sahası dışındaki ilk misyonudur ve İttifak dışişleri bakanlarının Mayıs 2002'de Reykavik'teki toplantılarında aldıkları ve geleceğe yön verecek nitelikteki kararlarını ("NATO gerektiği yere, gerektiği zamanda süratle gönderebileceği ve uzak mesafelerde, uzun süreli idame ettirebileceği kuvvetlere sahip olmalıdır.") yansıtmaktadır. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ta Saddam Hüseyin'in rejimine karşı gerçekleştirdiği müdahaleden sonra NATO, Polonya başkanlığındaki çokuluslu tümenin kuvvet planlaması, lojistik iletişim ve istihbarat alanlarında destek vermeyi kabul etmiştir. Talep edildiği takdirde diğer İttifak ülkelerine de benzer desteği vermeye hazırdır.

11 Eylül sonrasındaki güvenlik ortamı, yeni tehditlere karşı deniz kuvvetlerinin kullanılmasına da tanık olmuştur. Ekim 2001'den beri *Active Endeavour Operasyonu* çerçevesinde, NATO gemileri denizdeki terörist faaliyetleri caydırmak ve tespit etmek amacıyla

Doğu Akdeniz sularını kontrol etmektedir. Bu misyon, istek üzerine, Cebelitarık Boğazı'nda sivil denizcilik faaliyetlerine eskortluk yapmak ve şüpheli gemilerde arama yapmayı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Deniz operasyonları terörizmi caydırmanın yanı sıra beklenmeyen başka yararlar da getirmiştir ve Akdeniz'deki istikrar ve güvenlik üzerinde gözle görülür etki yapmıştır. Bu da buradaki ticari ve ekonomik faaliyetler açısından son derece yararlı olmuştur.

NATO'nun Nükleer Kuvvetleri

NATO'nun nükleer silahlar konusundaki politikası geçtiğimiz on yılda en köklü değişikliklerin yapıldığı askeri politika alanlarından biridir. Soğuk Savaş sırasında NATO'nun nükleer kuvvetleri İttifak stratejisinde merkezi bir rol oynuyordu. Bu kuvvetlerin varlığı ve Müttefik hükümetlerin bu kuvvetleri bulundurma isteği ve kullanma olasılığını göz önünde bulundurmaları bir caydırıcılık unsuru olarak düzenlenmişti. Bu sadece diğer ülkelerin kullanacağı nükleer silahlara karşı bir caydırıcılık değil, herhangi bir tür saldırıya karşı bir caydırıcılıktı.

1950'lerin ortalarındaki "kitlesel mukabele" stratejisi, NATO'nun üyelerinden herhangi birine

karşı yapılacak bir saldırıya nükleer silahlar dahil, emrindeki her türlü vasıtayı kullanarak mukabelede bulunacağı tehdidinin getirdiği caydırıcılığı vurguluyordu. 1967'de potansiyel bir saldırganın zihninde NATO'nun mukabelesinin konvansiyonel mi yoksa nükleer mi olacağı yolunda bir belirsizlik yaratmayı amaçlayan "esnek mukabele" stratejisi getirildi. "Esnek Mukabele" Soğuk Savaş'ın sonuna kadar NATO'nun benimsediği strateji oldu.

Bugün nükleer silahlar İttifak stratejisinde çok küçük bir yer tutmaktadır. İttifak'ın nükleer güce sahip üç üyesi -ABD, Birleşik Krallık ve Fransa- nükleer silahlarında % 80'e varan indirimler yapmışlardır. Bu silahların kullanılmasının düşünüleceği şartların oluşması oldukça uzak bir ihtimaldir; ayrıca, bu silahlar hedefi artık belirli bir ülke veya tehdiye yöneltilmiş değildir.

Geri kalan nükleer kuvvetlerin amacı politiktir: barışı korumak ve NATO'ya yöneltilecek saldırıların doğuracağı riskleri tahmin edilemez ve hesaplanamaz kılarak zorbalığı önlemek. Bu kuvvetler, konvansiyonel ve nükleer olmayan yeteneklerle bir araya geldiğinde İttifak'a karşı nükleer, biyolojik veya kimyasal silahlar kullanarak politik veya askeri avantaj kazanmayı düşünen herhangi bir ülke için kararsızlık yaratırlar.

NATO Müttefikleri aynı zamanda nükleer silahların kontrolü, silahsızlanma ve nükleer silahların yayılmasını önleme konularında da taahhütlerde bulunmuşlardır. NATO nükleer silahların ihtiyatlı ve kademeli şekilde azaltılmasının yanı sıra kitle imha silahlarının

(KİS'ler) yayılmasını sınırlamaya karşı yürütülen çabaları da desteklemektedir. Bu alandaki gereksinimleri belirlemek ve bilgi alışverişini sağlamak üzere NATO'da bir KİS Merkezi kurulmuştur.

NATO Kuvvetleri

NATO kuvvetleri terimi yanıltıcı olabilir zira NATO'nun bir hazır kuvveti yoktur. Bunun yerine üye devletler, İttifak'a görevlerini ve operasyonlarını yürütebilmesi için tahsis edebilecekleri kuvvet türleri ve sayısı ile ilgili taahhütlerde bulunurlar. Ülkelerin ulusal kontrolü altında bulunan bu kuvvetler talep edildikleri zaman NATO askeri komutanlarının sorumluluğu altına girerler.

NATO'nun pek az daimi askeri kuvveti vardır. Çeşitli çokuluslu karargahlarda bulunan küçük, entegre personel NATO'nun entegre askeri yapısını oluşturur. NATO Havadan Erken Uyarı Kuvveti gibi bazı operasyonel kuvvetler iletişim veya hava savunma ve gözetleme için daimi tesislere sahiptirler.

Müttefiklerin deniz kuvvetlerinden gelen bazı gemiler ve personelden oluşan Hazır Deniz Kuvvetleri rotasyonla konuşlandırılırlar.

Bir hazır kuvveti olmamakla beraber NATO, 26 üyesinin kuvvetlerini seferber edebilir. Çokuluslu entegre yapısı ortak standartlar ve yöntemler doğrultusunda eğitim görmüş ve teçhiz edilmiş askeri kuvvetler arasında benzeri görülmemiş bir birlikte çalışabilme düzeyine ulaşılmasına neden olmuştur. Bu nitelik ve çokuluslu kriz yönetimi ve barışı koruma operasyonlarındaki uzun yılların getirdiği deneyim, yeni tehditlerle başa çıkmakta eşgüdümlü uluslararası eylemleri gerektiren günümüz güvenlik ortamında NATO'yu son derece değerli bir konuma getirmiştir.

İttifak daha geniş kapsamlı bir güvenlik tanımını ve Avrupa-Atlantik sahasında geniş tabanlı bir ortaklık ve işbirliği stratejisini benimseyerek (artık NATO'nun temel güvenlik görevlerinden biri olarak kabul edilmektedir) Soğuk Savaş sonrası stratejik ortamına adapte oldu. Bu süreç 1990'larda, İttifak liderlerinin doğu-batı ayırımını aşarak Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine ve eski Sovyetler cumhuriyetlerine dostluk eli uzatmalarıyla başladı.

Bu hareket karşılıklı güven tesisi ve danışmalar için bir forum olan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin (KAİK) kurulması için (Aralık 1991) zemini hazırladı. Birkaç yıl sonra bu ortaklık süreci bir adım daha ileri giderek 1994'te Barış İçin Ortaklık programını (BİO) başlattı. BİO, NATO ve bireysel Ortaklar arasında ikili ve pratik bir işbirliği programıdır.

Bugün NATO ve Ortak ülkeler 1997'de KAİK'in yerini alan Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi'nde (AAOK) güvenlik ve savunmaya ilişkin konularda düzenli danışmalarda bulunmaktadır. NATO ve Ortak ülkelerin kuvvetleri sık sık bir araya gelerek ortak tatbikatlar düzenlemekte ve NATO başkanlığında Balkanlar'da yürütülen barışı koruma operasyonlarında beraberce konuşlanmaktadır. Kasım 2002'de yapılan Prag Zirvesi'nde NATO ve Ortaklar arasındaki işbirliğini güçlendirmek ve 21. yüzyılın güvenlik tehlikelerine daha uygun faaliyetler düzenlemek için adımlar atıldı.

Barış İçin Ortaklık

Son on yılda güvenlik alanında kaydedilen en önemli uluslararası başarılarından biri de Barış İçin Ortaklık (BİO) programıdır. Başlatıldığı 1994 yılından beri 30 ülke BİO'ya katılım davetiyesini kabul etmiştir: Arnavutluk, Ermenistan, Avusturya, Belarus, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, Gürcistan, Macaristan, İrlanda, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Letonya,

Litvanya, Moldavya, Polonya, Romanya, Rusya, Slovakya, Slovenya, İsveç, İsviçre, eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, Tacikistan, Turkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan. O günden beri bu ülkelerde onu İttifak üyesi oldular: Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya 1999'da; Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya 2004'te İttifak'a katıldılar.

Bosna ve Hersek ile Sırbistan ve Karadağ da Barış İçin Ortaklık ve Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi'ne katılma arzularını belirttiler. NATO, bu ülkelerin İttifak tarafından konmuş olan şartları (eski Yugoslavya için Savaş Suçları Mahkemesi ile tam işbirliği ve özellikle savaş suçu zanlılarının alıkonarak mahkemeye teslimi dahil) yerine getirerek Ortaklığa katılmalarını memnuniyetle beklemektedir.

İttifak'ın temelini oluşturan demokratik ilkelere bağlılık ve pratik işbirliği temelleri üzerinde yükselen Barış İçin Ortaklık programının amacı istikrarı arttırmak, barışa yönelik tehditleri ortadan kaldırmak, ve Ortak ülkelerin bireysel olarak NATO ile ve diğer Ortak ülkelerle aralarında güçlü güvenlik bağları oluşturmaktır. Bireysel olarak her bir Ortak ülke ile NATO arasındaki ortaklık Barış İçin Ortaklık programının özünü oluşturur. Bu ortaklık her bir katılımcı hükümetin bireysel ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir ve bu hükümetin arzu ettiği düzeyde ve hızda müştereken uygulanır.

Barış İçin Ortaklık'ın resmi temeli Çerçeve Dokümanıdır. Bu doküman her Ortak ülke için belirli sorumluluklar getirir ve bünyesinde Müttefiklerin toprak bütünlüğü, bağımsızlığı veya güvenliğine yönelik bir tehdit algılayan her Ortak ülke ile danışmalar yapma taahhüdünü barındırır. Her Ortak ülke demokratik toplumları korumak; uluslararası hukuka saygılı olmak; BM Yasası, Uluslararası İnsan Hakları Bildirisi,

Helsinki Nihai Senedi² ve uluslararası silahsızlanma ve silah kontrolü doğrultusundaki yükümlülükleri yerine getirmek; diğer devletleri tehdit etmekten ve onlara karşı silah kullanmaktan kaçınmak; mevcut sınırlara saygı göstermek; ve anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek amacıyla, ileriye dönük bazı politik taahhütlerde bulunur. Ayrıca silahlı kuvvetlerin demokratik yollarla kontrolünü sağlamak, ve barışa destek ve insani amaçlı operasyonlarda NATO ile birlikte çalışabilecek yetenekleri geliştirmek için ulusal savunma planlamasında ve bütçesinde şeffaflığı geliştirecek bazı özel taahhütlerde bulunulur.

Her Ortak ülke ile NATO arasında bir Bireysel Ortaklık Programı hazırlanır ve kabul edilir. Mevcut faaliyetler arasından (Ortaklık Çalışma Programı) her ülkenin ihtiyaçları ve ilgi gösterdiği alanlar doğrultusunda iki yıllık programlar hazırlanır. Özellikle savunma ile ilgili çalışmalara yönelik olan işbirliği NATO faaliyetlerinin her alanında pratik işbirliğine dönüşür. Çalışma Programı, savunma politikası ve planlaması, sivil-asker ilişkileri, eğitim ve öğretim, hava savunması, iletişim ve enformasyon sistemleri, kriz yönetimi, ve sivil olağanüstü hal planlaması gibi yirmi değişik faaliyet alanı içerir.

BİO Planlama ve Gözden Geçirme Süreci Ortak ülkelerin kuvvetlerinin barışa destek operasyonlarında NATO kuvvetleri ile birlikte çalışabilmelerini sağlamak için birlikte çalışabilirlik veya yetenek şartları ile ilgili bir rehber görevi görür. Bu mekanizma NATO modeline dayanır ve Ortaklara isteğe bağlı olarak sunulur. Her Ortak ülke ile planlama hedefleri ve Ortaklık Hedefleri üzerinde görüşmeler yapılır ve kaydedilen ilerlemeler kapsamlı izleme çalışmaları ile değerlendirilir.

Bu süreç Ortak ülkelerin Balkanlar'daki barış operasyonlarında son derece yararlı olmuştur.

Yıllar içinde Barış İçin Ortaklık'ın odak noktası operasyonel açıdan daha genişledi ve Ortak ülkeler BiO'nun karar mekanizmalarına daha fazla katılmaya başladılar. Daha yakın askeri işbirliği geliştirerek çokuluslu kuvvetlerin askeri etkinliğini iyileştirmek amacıyla bir Operasyonel Yetenekler Kavramı benimsendi. Ayrıca giderek tırmanan bir kriz sırasında Ortak ülkeler arasında yapılacak danışmaları güçlendirmek amacıyla bir Politik-Askeri Çerçeve geliştirilmiştir. Böyle bir kriz durumu barışı koruma birliklerinin konuşlandırılmasını ve Ortak ülkelerin hareket ve kuvvet planlama görüşmelerine daha erken aşamalarda katılmalarını gerektirebilir.

Ortak ülkelerin Barış İçin Ortaklık'ın günlük çalışmalarına daha iyi entegre olabilmeleri için bazı NATO karargahlarında Ortak ülkelerin subaylarından oluşan karargah unsurları bulunmaktadır. Ayrıca Mons, Belçika'daki Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargahı'nda (SHAPE) bulunan Ortaklık Eşgüdüm Hücresi, BİO eğitimi ve tatbikatlarının eşgüdümlemesine yardımcı olur. Uluslararası Eşgüdüm Hücresi de NATO üyesi olmayan ülkelerin Balkanlar ve Afganistan'da NATO önderliğindeki barışı koruma operasyonlarında yer alan birliklerine brifing ve planlama desteği verir.

Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi

Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK) halen 46 ülkeyi politika ve güvenliğe ilişkin konularda düzenli danışmalarda bulunmaları için çok taraflı bir forumda bir araya getirir. Konsey aynı

² Helsinki Nihai Senedi: 1975'te o zamanki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) tarafından kabul edilen bu doküman uluslararası davranış biçimlerini belirler, Doğu ve Batı arasında güven tesisi için önlemler getirir, insan haklarına saygıyı geliştirir ve ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknik işbirliğini teşvik eder.

zamanda Barış İçin Ortaklık'ta yer alan ülkeler ve NATO arasında geliştirilen ikili ilişkiler için bir politik çerçeve oluşturur.

1997'de AAOK'nin kurulması için alınan karar KAİK'in başarılarının da ötesine geçme arzusunu ve gerek BİO çatısı altında gerek Bosna-Hersek'teki barışı koruma operasyonunda Ortaklar arasında gelişen ilişkilere uygun bir forum oluşturma arzusunu yansıtıyordu. 1996 yılında Bosna ve Hersek'teki barışı koruma operasyonunda 14 Ortak ülkenin askerleri İttifak askerleri ile birlikte hizmet vermek üzere konuşlandırılmışlardı.

Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi'nin kurulması kararı, aynı zamanda, Ortak ülkelerin tüm ortaklık faaliyetlerinin karar mekanizması ve planlamasında daha fazla yer almalarını sağlayarak Barış İçin Ortaklık'ın rolünü güçlendirmeyi amaçlayan adımlarla aynı doğrultuydu.

Aktüel politika ve güvenliğe ilişkin konular üzerindeki kısa vadeli danışmaların yanı sıra, iki yıllık AAOK Eylem Planı çeşitli konularda uzun vadeli danışmalar için bir ortam sunar. Sadece barışa destek ve kriz yönetimi operasyonları ile sınırlı olmayan bu konular arasında bölgesel konular; silahların kontrolü ve kitle imha silahlarının yayılmasına ilişkin konular; uluslararası terörizm; planlama, bütçeleme, politika ve strateji gibi savunma ile ilgili konular; sivil olağanüstü hal planlaması ve afetlere karşı hazırlıklı olma; silahlanma işbirliği; nükleer güvenlik; hava trafik yönetiminde sivil-asker işbirliği; ve bilimsel işbirliği bulunmaktadır.

AAOK toplantıları her ay büyükelçiler düzeyinde, yılda bir kez dışişleri ve savunma bakanları düzeyinde, ve zaman zaman zirve düzeyinde yapılır. 2005 yılından itibaren Avrupa-Atlantik toplumunu ilgilendiren konuları ele almak üzere bağımsız ve yüksek düzeyli yıllık toplantılar düzenlenecektir.Çoğu Ortak ülkenin Brüksel'de,

NATO nezdinde diplomatik misyonları bulunmaktadır. Bu misyonlar düzenli iletişimi kolaylaştırır ve gerekli olduğu anda danışmalar yapılabilmesine olanak sağlar. Örneğin, NATO ve Ortak ülkelerin büyükelçileri 12 Eylülde ABD'ye yapılan terörist saldırıların hemen ardından çok kısa bir sürede toplanabildiler. O gün AAOK üyelerinin göstermiş olduğu dayanışma (Kuzey Amerika ve Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar) ve o günden beri uluslararası terörizme karşı ABD başkanlığında yürütülen kampanyada sergilenen işbirliği, NATO'nun ortaklık girişimlerinin gerçek bir Avrupa-Atlantik güvenlik kültürünün tohumlarını atmış olduğunu gösteriyor.

Prag Zirvesi'nden Sonra Ortaklık

Prag Zirvesi'nde kabul edilen Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı, terörizm tehdidine karşı kuvvetleri birleştirmekteki azmin bir göstergesiydi. Prag'da NATO ve Ortak ülkeler arasındaki işbirliğini iyileştirecek adımlar da atıldı. AAOK ve Barış İçin Ortaklık yeniden gözden geçirildi ve Ortaklarla diyalogun güçlendirilmesi ve katıldıkları faaliyetlerin planlama, yürütme ve gözetiminde daha fazla rol almaları önerildi. Ayrıca yeni bir mekanizma olan Bireysel Ortaklık Eylem Planı getirildi. Bu plan İttifak'ın, talep edildiği takdirde, Ortak bir ülkenin dahili reformlarına yapacağı yardımı bir faaliyetler menüsü arasından seçmek yerine, o ülkenin ihtiyaçları ve şartlarına göre düzenlemesine yardımcı olacaktır. NATO'nun 2004'te yapılacak

Istanbul zirvesi için Prag zirvesinde kaydedilen ilerlemeler temel alınarak bazı öneriler geliştirilmektedir. Bu öneriler Barış İçin Ortaklığın temel konuları ve Ortakların ihtiyaçları ve yeteneklerini ele alabilmesi, askeri dönüşüm ve birlikte çalışabilirliği teşvik eden savunma reformlarını geliştirebilmesi, ve bölgesel işbirliği ve karşılıklı desteği güçlendirebilmesi için şekillendirilmesine yönelik önerilerdir.

NATO üyeliği her Avrupa ülkesine açıktır. Washington Antlaşması'nın 10. Maddesi “ bu antlaşmanın ilkelerini ileriye taşıyabilecek ve Kuzey Atlantik sahasının güvenliğine katkıda bulunabilecek her Avrupa ülkesinin” bu antlaşmaya katılmaya davet edilmesine izin verir. Kurucu üye sayısı 12 olan NATO, beş tur genişlemeden sonra bugün 26 üyeye ulaşmıştır.

Ve NATO'nun kapıları açık kalmaya devam edecektir. Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, en son genişleme turundan (2004) sonra

Üç ülke daha -Hırvatistan, Arnavutluk, ve eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*- gelecekte İttifak'a katılmak üzere davet edilmeyi beklemektedirler.

Genişleme turlarının amacı Avrupa-Atlantik güvenliğini yaygınlaştırmak ve NATO'nun gücünü, bütünlüğünü ve canlılığını arttırmaktır. Genişleme kavramı hiçbir şekilde bir üçüncü ülkenin güvenlik çıkarlarına yöneltilmemiştir. Her genişleme turu, Avrupa'da güven ve istikrarın yayılmasına ve 20. yüzyılın ilk yarısında iki dünya savaşının acılarını yaşamış, daha sonra da kırk yıl boyunca bir Demir Perde ile ikiye bölünen Avrupa kıtasının yaralarını sarmasına yardımcı olmuştur. Yunanistan ve Türkiye 1952'de NATO'ya katıldılar. İkinci Dünya Savaşı'ndan on yıl sonra, 1945'te Federal Almanya Cumhuriyeti de NATO'ya katılarak gelecekte iki Almanya'nın birleşmesinin temellerini attı. Kamu oyunda hararetli tartışmalar ve iki referandumdan sonra 1982'de İspanya İttifak'a katıldı ama 1988'e kadar entegre askeri yapının dışında kaldı. 1997 Madrid Zirvesi'nde Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan'ın katılım görüşmelerine başlamaya davet edilmesi yönünde alınan karar, eski Varşova Paktı üyelerinin İttifak'a katılmaları için yolu açarak Soğuk Savaş yıllarının aşılmasında önemli bir adım oldu.

Soğuk Savaş Sonrası Genişleme

Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk genişleme turunun sonucu önceden tahmin edilemezdi zira

mevcut tüm üye ülkelerin fikir birliğini gerektiriyordu. Burada en önemli nokta İttifak'ın fikir birliğine dayalı karar alma yeteneğinin korunması ve genişlemenin Avrupa güvenliğini güçlendireceğinin garanti edilmesi idi. 1994 yılında hazırlanmaya başlanan ve bir yıl sonra yayınlanan NATO'nun Genişlemesi ile İlgili Çalışma, yeni üyelerin katılımının ve genişlemenin ima ettiği politik, ekonomik ve askeri getirilerin, İttifak'ın güvenliği güçlendirme ve istikrarı Avrupa-Atlantik sahasına yayma hedefini geliştirmesine yardımcı olacağı sonucuna varmaktaydı. İttifak'ın Rusya, Ukrayna ve diğer Ortak ülkelerle gelişen ilişkilerine paralel olan bu süreç tüm Avrupa'nın çıkarları için yararlı olacaktı.

Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk genişleme turu için yapılan görüşmeler boyunca en önemli konu, İttifak'ı kendi çıkarlarına karşı olan askeri bir blok olarak gören Rusya'nın bu yanlış düşüncesinin nasıl düzeltilmeyeceğiydi. Müttefikler Rusya'nın Avrupa güvenliği ve istikrarına katkısının büyük olacağı ve Rusya'nın genişleme ilgili endişelerinin ele alınması gerektiği konusunda hemfikir idiler. Yine de, her bir bağımsız Avrupa devletinin kendi güvenlik düzenlemelerini araştırma ve uluslararası örgütlere üye olma hakkına olduğu kadar, İttifak üyelerinin kendi kararlarını kendileri verme haklarına da saygı gösterilmesi gerekiyordu. Madrid Zirvesi'nde davetiyeler çıkarılmadan önce, NATO, 1997'de imzalanan Kurucu Senet (bkz. Bölüm 7) vasıtasıyla Rusya ile olan ilişkilerini sağlamlaştırma ve kurumsallaştırma yoluna gitti ve yeni üyelerin topraklarında yabancı asker konuşlandırmama ve nükleer silah bulundurmama yönündeki taahhüdünü yineledi.

NATO'nun Genişlemesi ile İlgili Çalışma'daki tavsiyelere dayanarak ve ilgili Ortak ülkeler ile yoğunlaştırılmış bireysel diyaloglar ve Müttefikler arasındaki kapsamlı danışmalardan sonra Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan 1997 yılında katılım görüşmelerine başlamaya davet edildiler ve 12 Mart 1999'da İttifak üyesi oldular.

Bazı ülkeler Soğuk Savaş sonrası ilk genişleme turuna dahil edilmedikleri için hayal kırıklığına uğradılar ancak NATO üyeleri İttifak'ın kapılarının gelecekte katılmak isteyen ülkelere açık kalacağını önemle belirttiler. Müttefikler Aday ülkelerin gelecekteki üyelikleri için hazırlanmalarına yardımcı olmak amacıyla 1999 Washington Zirvesi'nde Üyelik Eylem Planı'nı (ÜEP/MAP) başlattılar (*bkz.kutu*). ÜEP'nin ilk katılımcılarından olan yedi ülke, Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya Kasım 2002'de yapılan Prag Zirvesi'nde katılım görüşmelerine başlamaya davet edildiler.

Bu yedi ülke ile yapılan kapsamlı danışmalardan sonra Müttefikler Mart 2003'te davetli ülkelere katılım protokollerini imzaladılar. Bunu takiben

protokoller üye ülkeler tarafından kendi ulusal ve parlamenter prosedürlerine uygun olarak onaylandı ve bu davetli ülkeler 29 Mart 2004'te NATO'nun kurucu antlaşmasına katıldılar. Yeni üyelerin önemli reformlar ile ilgili taahhütlerinde (özellikle savunma alanındaki) daha fazla ilerlemeler kaydetmeleri beklenmektedir.

NATO açık kapı politikasını Soğuk Savaş sonrası dönemin ötesine taşımaktadır. ÜEP'ye katılan üç diğer ülkeyi (Arnavutluk, Hırvatistan ve Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*) reform çalışmalarına (özellikle savunma ve güvenlik alanında) devam etmeye teşvik etmektedir. Hırvatistan açısından, eski Yugoslavya için Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi ile tam bir işbirliği içinde bulunmak son derece önemlidir.

Üyelik Eylem Planı

Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk genişleme turunda kazanılan deneyimlere dayanarak hazırlanan ve 1999'da başlatılan Üyelik Eylem Planı, İttifak'a katılma arzusundaki ülkelere NATO üyeliği doğrultusundaki çalışmalarında yardımcı olur. Dokuz ülke (Arnavutluk, Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya, Slovenya ve eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*) başlangıcından itibaren ÜEP'ye katılmışlardır. Mayıs 2002'de Hırvatistan da bu gruba katıldı. Bu ülkelerden yedisi 2004 yılında İttifak'a katıldılar.

NATO üyeliği arzusundaki ülkelerin şu konularda yeterli olduklarını göstermeleri gereklidir: işlerliği olan bir demokratik, politik sistem ve pazar ekonomisi; AGİT standartları doğrultusunda ulusal azınlıklara mensup kişilere saygı gösterilmesi; komşularla olan anlaşmazlıkların giderilmesi; genel olarak anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi taahhüdü; İttifak'a askeri katkıda bulunma ve diğer ülkelerin kuvvetleriyle birlikte çalışabilme yeteneğini kazanabilme isteği ve yeteneği; ve sivil-asker ilişkilerinin demokratik standartlara uygun şekilde yürütülmesi.

Üyelik Eylem Planı'na katılım gelecekte bir NATO üyeliğinin garantisi değildir. Ancak ÜEP, üyelikle ilgilenen ülkelerin hazırlıklarını planda belirlenen hedefler ve öncelikler doğrultusunda yapmalarında yardımcı olur. Bunlar politik, ekonomik, savunma, kaynak, enformasyon, güvenlik ve hukuki şartlar dahil, üyeliğin her yönü ile ilgili konulardır.

Her katılımcı ülke ÜEP'nin kendi ihtiyaçlarına en uygun unsurlarını seçer ve kendi hedeflerini ve programını belirler. Barış İçin Ortaklık ve özellikle Ortaklık Planlama ve Gözden Geçirme Süreci'ne katılım bu sürecin doğal bir parçasıdır zira bu programlar aday ülkelere İttifak kuvvetleri birlikte çalışabilecek kuvvetlerini ve kuvvet yapılarını geliştirmelerinde yardımcı olur. Gelişmeleri izlemek ve öneriler ve yardım sağlamak için müttefiklerle düzenli toplantılar yapılır. ÜEP'in uygulanması Kuzey Atlantik Konseyi tarafından sürekli olarak gözden geçirilir.

NATO 1990'ların başından beri Rusya ile arasında köprüler oluşturmakta ve işbirliğini geliştirmektedir. NATO ülkeleri ile Rusya arasındaki işbirliğinin mantığı gayet açıktır: ortak güvenlik sorunları ancak işbirliği ile aşılabılır ve Soğuk Savaş sonrası dönemde kapsamlı bir Avrupa güvenlik sistemi için Rusya'nın katılımı son derece önemlidir.

Eylül 2001 tarihindeki terörist saldırılar, ortak tehditler karşısında eşgüdümlü hareket etmenin ne kadar gerekli olduğunu vurguladı. Bu saldırılardan sonra, Mayıs 2002 tarihinde yapılan Roma zirvesinde NATO-Rusya ortaklığı yeni bir ivme ve önem kazandı. Müşterek çalışma alanlarını belirlemek ve bu çalışmaları sürdürmek amacıyla müttefik ülkelerle Rusya'yı eşit ortaklar olarak bir araya getiren yeni bir NATO-Rusya Konseyi (NRK) kuruldu. Halen karşılıklı çıkar ve endişe kaynağı olan alanlarda işbirliği yoğunlaştırılmakta.

NATO ülkeleri ile Rusya'nın aralarındaki ortaklığı yoğunlaştırmak konusunda aldıkları karar, Avrupa-Atlantik bölgesinde kalıcı ve kapsamlı bir barış oluşturabilmek amacıyla birlikte çalışmaktaki kararlılıklarını gösterir. Bu amaç ilk olarak 1997'de NATO ile Rusya arasındaki ortaklığın temelini oluşturan Karşılıklı İlişkiler, İşbirliği ve Güvenliğe Dair Kurucu Senet'te ifade edilmişti.

Gelişen İlişkiler

Rusya 1991'de Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin kurucu üyesi idi ve 1994'te Barış İçin Ortaklık'a katıldı. Rus barışı koruma görevlileri 1996'dan 2003 yazına kadar Balkanlar'da NATO'dan gelen meslektaşları ile birlikte çalıştılar (Bkz. *Kutu s.25*). Ancak NATO ile Rusya arasında kuvvetli ve kalıcı bir ortaklığın gerçek temeli 27 Mayıs 1997'de Paris'te imzalanan Kurucu Senet ile oluşturuldu. Bu Senet ortak güvenlik konularının düzenli olarak görüşüldüğü bir forum olan Daimi Ortak Konsey'in (DOK)

oluşturulmasına ve bir danışma ve işbirliği programının geliştirilmesine yol açtı.

Bundan sonraki beş yıl içinde diyalog vasıtasıyla karşılıklı güven oluşturmak ve yanlış anlaşmaları ortadan kaldırmak yönünde bir hayli ilerleme kaydedildi. 1999'da Kosova hava kampanyası ile ilgili anlaşmazlıklar DOK toplantılarının bir yıl süreyle askıya alınmasına yol açıyorsa da, Bosna ve Hersek'teki barışı koruma faaliyetleri de dahil olmak üzere birçok faaliyet kesintisiz devam etti.

Ancak Kurucu Senet'in iddialı amaçları DOK çerçevesinde asla gerçekleştirilemedi. Konsey'in "NATO artı 1" formatı NATO'nun görüşme masasında İttifak'ın kabul edilmiş görüşlerini temsil etmesi ve NATO ile Rusya'nın adeta "ikili" bir görüşme şeklinde bilgi alış verişinde ve danışmalarda bulunmaları anlamına geldi. Ancak sıra danışmaların ötesine geçip gerçek işbirliği için çalışmaya gelince bu format çok hantal kaldı. 11 Eylül'den sonra uluslararası terörizm ve diğer güvenlik tehditlerine karşı birlikte çalışma ihtiyacı aciliyet kazandığında Müttefikler ile Rusya aralarındaki ilişkiyi daha yüksek bir düzeye çıkartmak için bu fırsatı değerlendirdiler ve işbirliğini geliştirmek amacıyla NATO-Rusya Konseyini kurdular (*bkz. kutu*).

İşbirliğini kolaylaştırmak için Rusya 1998'de NATO nezdinde bir misyon oluşturdu. O tarihten sonra yeni NATO'yu tanıtmak ve NATO-Rusya ortaklığının yararlarını anlatmak amacıyla Moskova'da bir NATO Enformasyon Ofisi kuruldu. Ayrıca Moskova'da bir de NATO Askeri İrtibat Misyonu kuruldu; bu misyon da şeffaflığın artırılmasına ve pratik askeri işbirliğinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Yoğunlaşan İşbirliği

NATO-Rusya Konseyi (NRK) giderek daha üretken bir danışma, konsensus oluşturma, işbirliği, müşterek karar ve müşterek hareket

mekanizması haline gelmekte. Kuruluşunun daha onsekizinci ayında Afganistan, Sırbistan ve Karadağ, ve Bosna ve Hersek'teki durumla ilgili siyasi danışmalar yapıldı ve pratik işbirliği birçok alanda somut yararlar sağlamaya başladı.

NRK terörizm, nükleer silahların yayılması, barışı koruma, hareket alanı füze savunması, hava sahası yönetiminde işbirliği, sivil olağanüstü durumlar, savunma reformu, bilimsel işbirliği ve modern toplumun sorunları konularında birçok çalışma grubu ve komite oluşturdu. Uzmanlar çeşitli alanlarda bireysel projeler yürütmekle görevlendirildiler. Şu veya bu düzeyde bir NATO-Rusya Konseyi toplantısının yapılmadığı tek bir gün geçmediği için şimdiye kadar görülmemiş yoğunlukta temas ve gayri resmi danışmalar yapılmakta.

Güçlendirilmiş NATO-Rusya ilişkilerinin ilk somut sonuçları terörizme karşı mücadele ve yeni güvenlik tehditleri alanında görüldü. Avrupa-Atlantik bölgesindeki belirli terörist tehditler konusunda müşterek değerlendirmeler yapılıyor ve terörle mücadelede askeriyenin rolü araştırılıyor. Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların ve balistik füze teknolojisinin yayılmasına karşı sürdürülen işbirliği giderek yoğunlaştı: bu çerçevede kitle imha silahlarının yayılmasındaki global trendlerin müşterek bir değerlendirilmesi yapılıyor; hareket alanı füze savunması konusundaki işbirliği çalışmaları hedefte daha az hata yapan balistik füzelere giderek daha kolay sahip olunabilmesinden kaynaklanan benzeri görülmemiş tehlikeler üzerinde yoğunlaşıyor. İşbirliğine Dayalı Hava Sahası Girişimi hava güvenliğini ve şeffaflığı arttırmak ve aynı zamanda sivil uçakların terörist amaçlarla kullanılması olasılığının doğurduğu tehditle başa çıkabilmek için hava trafik yönetimi ve hava gözetleme konularında işbirliğini amaçlıyor.

NATO-Rusya Konseyi

NATO-Rusya Konseyi (NRK) 1997 tarihli Kurucu Senet'in hedef ve ilkeleri üzerine inşa edilen 2002 Roma Bildirisi ile oluşturuldu. Konsey Müttefik ülkeler ve Rusya'nın bireysel olarak Avrupa- Atlantik güvenliğini ilgilendiren ortak konular üzerinde eşit ortaklar olarak çalıştıkları bir danışma, konsensus oluşturma, işbirliği, ortak karar ve ortak faaliyet mekanizmasıdır. Güvenlik konularındaki sürekli politik diyalog ortaya çıkan problemlerin erken tespitine, ortak yaklaşımların belirlenmesine ve uygun müşterek hareketlerin yürütülmesine olanak sağlar.

Daimi Ortak Konsey'in (DOK) yerini alan bu yeni NATO-Rusya Konseyi'nin (NRK) çalışmaları fikir birliği esasına dayanır. Konsey'in başkanlığını NATO Genel Sekreteri yapar. Toplantılar en az ayda bir olmak üzere büyükelçi ve askeri temsilci düzeyinde, yılda iki kez dışişleri ve savunma bakanları ve genel kurmay başkanları düzeyinde, bazen de zirve düzeyinde yapılır. Önemli bir yenilik de NRK Hazırlık Komitesi'dir; bu komite büyükelçiler düzeyinde tartışmalar düzenlemek ve NRK çerçevesinde uzmanlar tarafından yürütülen faaliyetlere nezaret etmek üzere en az ayda iki kez toplanır.

NRK çerçevesindeki çalışmalar Kurucu Senet ile belirlenmiş olan tüm karşılıklı ilgi alanları üzerinde odaklanır. Birçok temel alanda işbirliği yoğunlaşmaktadır. Bu alanlar arasında terörizmle mücadele, kriz yönetimi, nükleer silahların yayılmasını önleme, silahların kontrolü ve güven artırma önlemleri, hareket alanı füze savunması, lojistik, silahlı kuvvetler arasında işbirliği, savunma reformu ve sivil olağanüstü haller sayılabilir. NRK gündemine üyelerin karşılıklı onayları ile yeni alanlar da eklenebilir.

Askeri işbirliğinin temel amacı birlikte çalışabilme yeteneğinin artırılmasıdır. Çünkü bugünün askeri kuvvetleri barışı destekleme veya kriz yönetimi operasyonlarında birlikte çalışmalar gerektiği zaman çokuluslu komuta ve kuvvet yapıları içinde çalışmak zorundadırlar. NATO-Rusya Konseyi (NRK) çerçevesi içinde çok önemli bir tatbikat ve eğitim programı yürütülmektedir. Faaliyetlerin yoğunlaştığı bir diğer alan da lojistikdir (hava ulaşım ve havada yakıt ikmali gibi alanlarda teçhizat ve yöntemlerin birlikte çalışabilirliklerinin denenmesi de dahil). Ağustos 2000 tarihinde Rusya'nın nükleer denizaltısı Kursk'un 118 mürettebatıyla birlikte batmasından sonra denizaltı personeli arasında denizde arama kurtarma çalışmalarında işbirliği başlatılmıştır. Şubat 2003'te NATO ile Rusya arasında denizaltı personelinin kurtarılması ile ilgili bir çerçeve anlaşması imzalanmıştır.

Ortak ilgi alanlarından biri de savunma reformudur. Rusya ve NATO ülkelerinin uygun büyüklükte, 21. yüzyıldaki tehditlerle başa çıkabilecek şekilde eğitilmiş ve donatılmış silahlı kuvvetlere ihtiyaçları vardır. Askeri reform konusunda kesin bir model yoksa da, Rusya NATO ülkelerinin deneyimlerinden yararlanabilir, çünkü bu ülkelerin çoğu geçtiğimiz on yıl içinde silahlı kuvvetlerini bugünün gereklerine uyarlamak için kökten reformlar yapmışlardır. Ekim 2002 de yapılan ilk beyin fırtınasını takiben insani ve finansal kaynakların yönetimi, makro ekonomik, finansal ve sosyal konular, ve kuvvet planlama gibi savunma reformunun değişik boyutları üzerinde işbirliği başlatılmıştır. Emekliye ayrılmış Sovyet askeri personelinin yeniden eğitilmesi amacıyla Temmuz 2002 tarihinde Moskova'da başlatılan bir müşterek proje genişletilmektedir. Ayrıca Roma'daki NATO Savunma Koleji de 2003 yılında savunma

reformu ile ilgili araştırmaları teşvik etmek üzere Rus araştırmacılar için iki burs tahsis etmiştir.

Rusya ve NATO 1996'dan beri deprem ve sel gibi sivil olağanüstü haller karşısında müşterek hareket yeteneğini geliştirmek ve felaketleri önceden tahmin edip önleme faaliyetlerini eşgüdümlemek amacıyla işbirliği yapmaktadırlar. 1998 yılında bir Avrupa-Atlantik Afet Yardımı Koordinasyon Merkezi'nin kurulmasına da Rusların bir önerisi yol açmıştır (Bkz. Kutu s.35). Ortak ülkelerin de katıldığı çeşitli afet yardımı tatbikatları ve seminerler, sivil-asker işbirliğinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. NATO-Rusya Konseyi (NRK) çerçevesinde bu alanda yapılan çalışmalar öncelikle birlikte çalışabilirliği, yöntemleri ve bilgi ve deneyim alışverişini geliştirmek üzerinde odaklanmaktadır.

1998'de Rusya ile başlatılan bilimsel ve teknolojik işbirliği özellikle Rusya'yı ilgilendiren üç belirli alan üzerinde odaklanmaktadır: plazma fiziği, bitki biyoteknolojisi, ve doğal ve endüstriyel afetlerin tahmini ve önlenmesi. Ancak NATO-Rusya Konseyi Bilim Komitesi dahilinde yürütülen işbirliğinin yeni odak noktası sivil bilimin terörizm ve yeni tehditlere karşı savunma alanında (örneğin, patlayıcıların tespiti veya terörizmin sosyal ve psikolojik etkilerinin incelenmesi) kullanılmasıdır. Sivil ve askeri faaliyetlerden kaynaklanan çevre sorunları da 2003 yılında NRK çerçevesinde kurulan Modern Toplumun Sorunları Komitesi çerçevesindeki bir diğer yeni işbirliği alanıdır.

Barışı Koruma

Yedi yıldan fazla bir süre boyunca (2003 yazında SFOR ve KFOR'dan çekildiği tarihe kadar) Balkanlar'da BM yönergesi ile görev yapan NATO önderliğindeki barışı koruma kuvvetlerine NATO dışından en büyük birlik Rusya tarafından sağlandı. Rus askerleri 2003 yazına kadar uluslararası toplumun bölgede kalıcı güvenlik ve istikrar sağlama çalışmalarını desteklemek için NATO ve Ortak ülkelerden meslektaşları ile bir arada çalıştılar.

Rus barışı koruma görevlileri ilk olarak Ocak 1986'da Bosna ve Hersek'te konuşlandılar. Burada kuzey sektöründeki bir çokuluslu tugaya katılarak geniş bir bölgenin sorumluluğunu üstlendiler ve günlük devriye, güvenlik kontrolü gibi görevleri yürüttüler, yeniden yapılanmaya yardımcı oldular, mültecilerin ve yurtlarından uzaklaştırılmış kişilerin evlerine dönmelerine yardımcı oldular.

Rusya, NATO'nun 1999 Kosova hava kampanyası konusundaki siyasi görüş ayrılıklarına rağmen Kosova çatışmasının sona erdirilmesinde önemli bir diplomatik rol oynadı. İlk olarak 1999'da konuşlandırılmış olan Rus askerleri Kosova'dan geri çekildikleri güne kadar Kosova Gücü'nün (KFOR) önemli bir parçası oldular. Bu görev sırasında bölgenin

doğu, kuzey ve güneyinde çokuluslu tugaylar halinde güvenliği sağlamak için çalıştılar; Priştine hava limanının işletilmesinde hava hareketlerinden sorumlu bir NATO birliği ile birlikte çalıştılar; ve Kosova Polje'ye sağlık tesisleri ve hizmetleri sağladılar.

Balkanlar'da NATO ile Rusya arasındaki yakın işbirliği, Rusya ile müttefiklerin askeri kuvvetleri arasındaki ilişkilerin iyileşmesinde ve karşılıklı güvenin artmasında önemli oldu. Kazanılan bu karşılıklı güven askeri kuvvetler arasındaki işbirliğinin daha da genişleyebilmesi için gereken temeli sağlayacaktır. Ayrıca, NRK çatısı altında barışı koruma operasyonları ile ilgili ortak yaklaşımlar geliştiren, yeni bir kriz sırasında danışma, planlama ve karar verme faaliyetleri için gereken çerçeveyi oluşturan, ve müşterek eğitim ve tatbikatlarla ilgili konuları belirleyen bir kavram üzerinde anlaşmaya varıldı.

NATO'nun Ukrayna ile ilişkisi bağımsız, istikrarlı ve demokratik bir Ukrayna'nın önemi ve ülkenin Avrupa ve Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyonunu arttırma isteğine dayanır. 1997 tarihinde, NATO ile Avrupa- Atlantik güvenlik konuları üzerinde danışmalar için resmi bir temel sağlayan ve işbirliğine dayalı faaliyetleri yönetecek NATO-Ukrayna Komisyonu'nu (NUK) kuran Belirgin Ortaklık Şartı'nda bu şekilde ifade edilmiştir.

NATO-Ukrayna ilişkileri, Ukrayna'nın Sovyetler Birliği'nin dağılmasını takiben bağımsızlığını kazanarak Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne katıldığı günlere dayanır. 1994'te Barış İçin Ortaklık'a katılan ilk Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olması da ülkenin Avrupa-Atlantik bölgesine entegre olma arzusunu yansıtıyordu. Ukrayna'nın o tarihten beri barışı koruma ve kriz yönetimi operasyonlarında NATO ve müttefiklerini desteklemesi de ülkenin Avrupa-Atlantik güvenliğine katkıda bulunma konusundaki taahhüdünün göstergesidir.

İşbirliğini kolaylaştırmak için Ukrayna 1997'de NATO'da bir misyon kurdu ve aynı yıl yeni NATO'yu ve NATO-Ukrayna ortaklığının yararlarını anlatmak amacıyla Kiev'de bir NATO Enformasyon ve Dokümantasyon Merkezi açıldı. 1999'da Ukrayna'nın savunma reformu çalışmalarını ve Barış İçin Ortaklık'a katılımını desteklemek üzere Kiev'de bir de NATO İrtibat Bürosu açıldı.

Kasım 2002'de Prag'da NATO-Ukrayna Eylem Planı'nın benimsenmesi ile NATO-Ukrayna ilişkisini önemli ölçüde derinleştirmek ve geliştirmek yönünde adımlar atıldı (*Kutuya bkz.*).

Güvenlik İşbirliği

NATO ile Ukrayna Avrupa-Atlantik bölgesinde güvenlik ve istikrarın korunması için faal bir işbirliği içindedirler. Zaman içinde Ukrayna Bosna ve Hersek'teki barışı koruma gücüne bir piyade taburu, bir mekanize piyade taburu ve bir helikopter filosu ile katkıda bulunmuştur; Kosova'daki operasyona bir helikopter filosu konuşlandırmasının yanı sıra Polonya-Ukrayna müşterek taburuna da önemli ölçüde katkı

yapmıştır. Ayrıca Ukrayna'nın uluslararası istikrara katkıda bulunmaktaki kararlılığının diğer bir kanıtı da Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Gücü'nün (ISAF) çatısı altında konuşlanan koalisyon güçlerine üst geçiş izni sağlamasıdır. Önceleri bireysel olarak müttefik ülkeler tarafından yürütülen ISAF komutanlığı Ağustos 2003'te NATO tarafından üstlenildi. Ukrayna ayrıca Irak'taki uluslararası istikrar gücünün bir parçası olan, Polonya komutasındaki çokuluslu kuvvette de 1800 askerini konuşlandırmıştır. Bu güç birçok NATO ülkesi ve Ortak ülkenin barışı koruma görevlilerinden oluşmaktadır.

Reform Konusunda Destek

NATO ve müttefik ülkeler NATO-Ukrayna Eylem Planı ve buna bağlı Yıllık Hedef Planları ile belirlenmiş olan iddialı reform programını gerçekleştirme çalışmalarında Ukrayna'yı önerileri ve pratik yardımları ile desteklemektedirler. Daha yapılacak çok iş olsa da bir hayli ilerleme kaydedilmektedir. Hukuki girişimler siyasi, ekonomik ve savunma reformunun temelini oluşturmaya yardımcı olmakta, reform çalışmalarının uygulama ve koordinasyonuna nezaret edecek çeşitli hükümet yapıları oluşturulmaktadır.

Öncelikli konulardan biri savunma reformudur ve Ukrayna bu alanda NATO ülkelerinin deneyim ve uzmanlığından yararlanabilir. Ukrayna'nın bugünkü önceliği yeni bir güvenlik kavramı ve askeri doktrin geliştirmek ve savunmanın kapsamlı biçimde gözden geçirilmesidir. NATO-Ukrayna işbirliği silahlı kuvvetlerin siviller tarafından demokratik yollarla kontrolüne, NATO kuvvetleri ile bir arada çalışabilme yeteneklerinin geliştirilmesine, ve Ukrayna'nın Sovyetler'den miras kalan hantal, kötü donanımlı ve şişkin kadrolu kuvvet yapısını bugünün güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilecek, Avrupa istikrar ve güvenliğine katkıda bulunabilecek daha küçük, modern ve etkin bir kuvvete dönüştürülmesine yardımcı olmaktadır.

Savunma Reformu Üzerine Müşterek Çalışma Grubu savunma bütçesi ve planlama, askeriyenin küçültülmesi ve dönüşümü, askerlik hizmetinin

celp yerine gönüllü katılıma dayandırılması, ve sivil-asker ilişkileri gibi konularda danışmaları ve işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca NATO savunmanın dönüşüm sürecine yardımcı olmak için yüksek rütbeli subayların eğitimini teşvik etmekte ve ordudan çıkarılan Ukraynalı askeri personelin sivil hayata geçişlerine yardımcı olacak eğitim programlarını desteklemektedir. Ukrayna ve Askeri Komite, Ukrayna ile karşılıklı askeri işbirliğini arttırabilecek çeşitli alanlarda uzmanlık sağlayarak Savunma Reformu Üzerine Müşterek Çalışma Grubu'nun çalışmalarını desteklemektedir. Çalışmalar NATO-Ukrayna Askeri Çalışma Planı çerçevesinde yürütülmektedir. Müttefiklerin Ukrayna'daki malzeme fazlası ve kullanılmaz haldeki kara mayınlarının güvenli biçimde imha edilmeleri ile ilgili projelere bireysel olarak yaptıkları yardımlar bir BİO Vakıf Fonu tarafından kanalize edilmektedir.

Ukrayna'nın birlikte çalışabilme yeteneğini artırma çalışmaları Barış İçin Ortaklık'a katılımından da yararlanmaktadır. BİO Planlama ve Gözden Geçirme Süreci savunma planlamasının temel gereklerini belirler, çeşitli BİO faaliyetleri ve askeri tatbikatlar ise Ukrayna askeri personelinin NATO kuvvetleriyle birlikte çalışmak konusunda bire bir deneyim kazanmalarına olanak sağlar.

Daha Geniş İşbirliği

Sivil olağanüstü hal planlama ve afetlere karşı hazırlıklı olma konularında işbirliği Ukrayna'ya doğrudan yarar sağlamaktadır. Bu çalışmalar batı bölgeleri ağır sellere maruz kalmakta olan Ukrayna'nın bu tür acil durumlara karşı daha iyi hazırlanabilmesine ve bu tür felaketlerin sonuçlarıyla daha iyi başa çıkabilmesine yardımcı olmak üzerinde odaklanmaktadır. Eylül 2000'de Ukrayna'nın Karpatlar bölgesinde yapılan tatbikat de dahil olmak üzere çeşitli BİO tatbikatları afet yardımı yöntemlerinin denenmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca NATO ülkeleri ve diğer ortaklar 1995, 1998 ve 2001 yıllarındaki büyük sel felaketlerinden sonra Ukrayna'ya yardımcı olmuşlardır.

Ukrayna ile bilimsel işbirliği 1991'de başlamış, o tarihten itibaren de NATO bilim programlarına Rusya'dan sonra en çok katılan ikinci ülke Ukrayna olmuştur. İşbirliği faaliyetleri Bilimsel ve Çevresel İşbirliği üzerine Müşterek Çalışma Grubu çerçevesinde yürütülmüştür. Ukrayna'nın bilim ve teknoloji alanlarında işbirliği konusunda bugünkü öncelikleri NATO bilim programı doğrultusunda bilimi terörizm ve yeni tehditlere karşı uygulamanın yanı sıra, enformasyon teknolojileri, hücre biyolojisi ve bioteknoloji, yeni malzemeler ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı konularıdır.

NATO-Ukrayna Eylem Planı

2002 NATO-Ukrayna Eylem Planı ilişkilerin temelini teşkil eden 1997 Şartı üzerine inşa edilmiştir. Plan politika, ekonomi ve savunma konularında yoğun danışmalar için bir stratejik çerçeve sağlar ve Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik güvenlik yapılarına tam entegrasyonu doğrultusunda stratejik hedeflerini ve önceliklerini belirler. Politika ve ekonomi; enformasyon; güvenlik, savunma, ve askeriye; enformasyonun korunması ve güvenliği; ve hukuk gibi konuları içeren, kabul edilmiş ilke ve hedefleri ortaya koyar.

NATO ülkeleri yardımlarıyla reformları desteklemektedirler. Ancak, bunların uygulanmasında sorumluluk öncelikle Ukrayna'ya aittir; ülke demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan hakları ve pazar ekonomisini kuvvetlendirmek için reform sürecini hızla ileri taşımaya teşvik edilmektedir. Özellikle savunma ve güvenlik sektörlerinde uzun vadeli bir dönüşüm üzerinde durulmaktadır.

Ukrayna tarafından belirlenen önlemlerin yanı sıra müşterek NATO-Ukrayna eylemlerini de içeren Yıllık Hedef Planları, Eylem Planı ile belirlenen hedeflerin uygulanmasına yardımcı olur. Değerlendirme toplantıları yılda iki kere yapılır ve yılda bir kere de bir ilerleme raporu hazırlanır.

NATO'nun güney Avrupalı üyelerinden birçoğunun Akdeniz'e sahili vardır. Bu nedenle Akdeniz bölgesinin güvenlik ve istikrarı İttifak açısından çok önemlidir. Gerçekten de Avrupa'nın tümünün güvenliği Akdeniz bölgesinin güvenlik ve istikrarı ile yakından ilişkilidir.

Bu nedenlerden dolayı 1995 yılında NATO, Akdeniz bölgesinin güney sahilindeki altı ülke ile bir diyalog başlattı: Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas, ve Tunus. Cezayir Şubat 2000'de gruba katıldı. İttifak'ın güvenlik konusunda işbirliği yaklaşımının ayrılmaz parçası olan Akdeniz Diyalogu bölgede güvenlik ve istikrara katkıda bulunmayı, karşılıklı anlayışı arttırmayı, ve Diyalog ülkelerinde NATO konusundaki yanlış fikirleri düzeltmeyi amaçlamaktadır. Diyalog Avrupa Birliği ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafından üstlenilen girişimler gibi, birbiri ile ilişkili fakat bağımsız uluslararası girişimleri tamamlar niteliktedir.

Siyasi Diyalog ve Pratik İşbirliği

Diyalog katılımcı ülkelerle siyasi diyalog ve pratik işbirliğine olanak sağlar. Tüm Akdenizli ortaklara aynı tartışma temeli ve müşterek faaliyetler sunulur, ancak ülkelerin katılım düzeyleri kendi isteklerine göre farklılık gösterir.

Siyasi diyalog büyükelçi düzeyinde düzenli olarak yapılan iki taraflı siyasi tartışmaları içerir. Bu tartışmalar Akdeniz bölgesinin güvenliği ve Diyalogun geleceğe dönük gelişmesi konularında fikir alış verişine olanak sağlar.

NATO'nun faaliyetleri konusunda brifingler vermek ve önemli konularda fikir alış verişini sağlamak amacıyla Kuzey Atlantik Konseyi yedi Diyalog ülkesi ile çok taraflı toplantılar yapar. Bu tür toplantılar genellikle her NATO bakanlar veya zirve toplantısından sonra, veya olağanüstü şartlar ortaya çıktığında yapılır. Örneğin, 23 Ekim 2001 tarihinde Akdenizli ortaklarla NATO'nun 11 Eylül'deki terörist saldırılara tepkisi konusunda bir toplantı yapılmıştır.

Pratik işbirliği yıllık çalışma programı ile düzenlenmektedir. Diyalog ülkeleri görevlileri bu program dahilinde Oberammergau, Almanya'daki NATO Okulu, ve Roma, İtalya'daki NATO Savunma Koleji'nde kurslara katılmaya davet edilirler. Bu kurslar barışı koruma konuları, silahların kontrolü, kitle imha silahlarının yayılmasına karşı yapılan çalışmalar, çevresel koruma, sivil olağanüstü hallerde sivil-asker işbirliği ve Avrupa güvenliği için işbirliği konularını kapsar.

Diğer faaliyetler arasında Diyalog ülkelerinden fikir adamları, gazeteciler, ve parlamenterlerin NATO'ya yaptıkları ziyaretler ayılabılır. Diyalog ayrıca NATO'nun bilim programı çerçevesinde işbirliğini de içermektedir. 2000 yılından bu yana Diyalog ülkelerinden 800'den fazla bilim adamı NATO'nun sponsorluk ettiği bilimsel faaliyetlere katılmıştır.

Programın askeri boyutunun daha operasyona dayalı yönleri ise Diyalog ülkelerinden görevlilere BİO tatbikatlarını gözlemleme, Stratejik Komutanlıkların düzenlediği seminer ve çalışma

gruplarına katılma, ve NATO askeri karargahını ziyaret etme fırsatı sağlamaktadır. Ayrıca NATO'nun Akdeniz Hazır Deniz Kuvveti de Diyalog ülkelerine ziyaretlerde bulunur. 2002 yılında Diyalog ülkelerinden gelen görevliler NATO askeri programı dahilinde düzenlenen 50'den fazla değişik faaliyete katılmışlardır.

Akdeniz diyalogu ülkelerinden Mısır,Ürdün, ve Fas geçmişte Balkanlar'da NATO önderliğindeki barışı koruma misyonlarına katılmışlardır. Mayıs 2002'de sadece Fas'ın hala SFOR ve KFOR'da hizmet veren askerleri vardı.

Gelişen Bir Süreç

Diyalog katılım ve içerik açısından sürekli olarak gelişmektedir. Esnek yapısı içeriğin genişlemesine ve Diyalog ortaklarının zaman içinde artmasına olanak sağlamaktadır. Yıllar içinde siyasi tartışmalar daha sık ve yoğun hale gelmiştir. Diyalogun pratik boyutu önemli ölçüde genişlemiştir, ve bugün diğer Ortak ülkelerin de katıldığı birçok faaliyeti kapsamaktadır.

1997'de Akdeniz İşbirliği Grubu'nun kurulması Diyalog'a yeni ve dinamik bir yön vermiştir. Grup NATO üyeleri ile Diyalog ülkeleri arasında Akdeniz bölgesinin güvenliği ve Diyalogun genişlemesi konusunda görüş alış verişinin yapılabileceği bir forum oluşturur. 1999'daki Washington zirvesinde Diyalog'un hem politik hem de pratik boyutlarını güçlendirecek adımlar atılmış ve böylece NATO'nun yararlı olabileceği alanlarda, özellikle de askeri alanda ve Diyalog

ülkelerinin ilgi gösterdiği diğer alanlarda işbirliğini arttırma olanağı artmıştır.

11 Eylül'den sonra NATO ve Diyalog ülkeleri gerek bireysel, gerekse grup olarak sık sık Kuzey Atlantik Konseyi ile toplanarak danışmalarda bulunmuşlardır. Bu toplantılara Kuzey Atlantik Konseyi ile, 19+1 formatında yapılan toplantılar da dahildir. Terörist saldırılar Kasım 2002 tarihindeki Prag Zirvesinde bu diyalogun güncelleştirilmesi konusunda bir karar alınmasına yol açmıştır. İttifak liderleri Diyalog'un siyasi ve pratik boyutlarını arttırmak için bir önlemler paketini kabul ederek bu ilişkinin kuvvetlenip yoğunlaştırılmasını İttifak'ın önceliklerinden biri haline getirmişlerdir.

Bu önlemlerden bazıları daha düzenli ve etkili bir danışma süreci, daha yoğun faaliyetlerin belirlenmesi ve ihtiyaçlara göre şekillendirilen bir işbirliği yaklaşımı idi. Mevcut işbirliği alanları derinleştirilirken yeni işbirliği alanları da önerilmişti. Bunlardan bazıları Diyalog ülkelerinin 5. Madde kapsamı dışındaki NATO kriz operasyonlarına, savunma reformu ve savunma ekonomisine, terörizm ve sınır güvenliği konularındaki danışmalara ve afet yönetimine yapacakları katkıları arttırabilmek için özellikle seçilmiş bazı yeni faaliyetlerdir. Bu önlemlerin uygulamaya konması NATO ile Diyalog ülkeleri arasındaki ilişkinin niteliğini değiştirecektir. Ayrıca 2004 yılında yapılacak İstanbul zirvesinde görüşülmek üzere Akdeniz Diyalogu için daha iddialı ve daha geniş bir çerçeve konusunda seçenekler oluşturulmaktadır.

NATO'nun dönüşümünün en önemli boyutlarından birisi Avrupa-Atlantik bölgesi ve ötesinde barışa destek ve kriz yönetimi operasyonlarını üstlenme yönündeki karardır. NATO'nun ilk olarak 1995'te taahhüt altına girdiği Balkanlar'da istikrarsızlık ve çatışmalar üyelerin güvenliği ve Avrupa'nın tümünün barış ve istikrarı açısından doğrudan bir sorun oluşturuyordu. Daha sonra İttifak Afganistan'da barışı korumayı taahhüt ederek geleneksel sorumluluk alanının dışındaki güvenlik sorunlarını da ele almaya hazır olduğunu göstermiştir.

Ayrıca NATO'nun bu tür operasyonlara katılımı da NATO üyesi olmayıp asker gönderen ülkelerin yanı sıra diğer örgütlerle temas ve işbirliğinin artmasını gerektirmiştir. Bu da uluslararası örgütler ve sivil toplum örgütleri ile ve Barış İçin Ortaklık'a katılan ülkeler gibi NATO üyesi olmayan ülkelerle yakın çalışma ilişkileri içinde olmamızın çok önemli olduğu bu günlerde ihtiyacımız olan güvenlik işbirliğinin iyi bir örneğidir.

Bosna ve Hersek

1992-1995 yılları arasında BM'in Bosna savaşını sona erdirmeye çalışmalarını desteklemiş olan NATO (*Bölüm 4'e bakınız*), barış anlaşmasının askeri boyutlarının uygulanması için 14 Aralık 1995 tarihinde Dayton Barış Anlaşması'nın imzalanmasından altı gün sonra BM yönergesi altındaki çokuluslu barışı uygulama gücünü (IFOR) Bosna ve Hersek'te konuşlandırdı. IFOR'un görevi düşmanlığı sona erdirmek, savaşın paramparça ettiği bu ülkede yeni oluşan Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti entitelerinin silahlı kuvvetlerini birbirinden ayırmak, ve iki entite arasında toprak mübadelesini kolaylaştırmak idi. IFOR görevini bir yıl içinde tamamladı ve Aralık 1999'da yerini daha küçük bir kuvvet olan İstikrar Gücü'ne (SFOR) bıraktı.

SFOR'un görevi düşmanlıkların yeniden ortaya çıkmasını önlemek ve barış sürecinin ilerlemesi için gereken ortamı sağlamanın yanı sıra uluslararası toplumun ülkede kalıcı barış oluşturmakla ilgili çalışmalarına katılan sivil örgütlere destek vermeyi de kapsıyordu. Barışı koruma birlikleri mültecilerin ve yurtlarından olmuş kişilerin evlerine dönmelerine yardımcı olmakta, ve Bosna askeri kuvvetlerinde reforma katkıda bulunmaktadır. Ayrıca SFOR savaş suçlularının tutuklanarak Lahey'deki Eski Yugoslavya için Uluslararası Savaş Suçluları Mahkemesi'ne sevk edilmelerinde de faal olarak çalışmaktadır.

Güvenlik yerleştikçe asker sayısı giderek azaltılmıştır. 2004 yılının ilkbaharında SFOR 7,000 askerden oluşmaktadır. IFOR'da 60,000 askerin konuşlandığı düşünülürse bu sayı önemli bir indirime işaret etmektedir ve Bosna ve Hersek'te kalıcı barışın tesisi yönünde kaydedilen ilerlemeyi yansıtmaktadır. SFOR'un yapısının gelecekteki boyutu ile ilgili seçenekler değerlendirilmektedir. Bu seçeneklerden biri 2004 yılı sonuna kadar operasyonu sona erdirerek büyük olasılıkla AB komutasındaki bir güce geçilirken NATO'nun ülkedeki varlığını korumasıdır.

Kosova

1998 yılında nüfusun çoğunluğunu Arnavut asıllıların oluşturduğu Kosova'daki açık çatışmalar 300,000'den fazla insanın evlerini bırakıp kaçmalarına sebep oldu. Belgrad uluslararası toplumun Sırp kuvvetlerini geri çekip şiddete bir son vermek ve mültecilerin dönüşünü sağlamak için işbirliği yapma konusundaki taleplerini devamlı olarak göz ardı etti. Ekim 1998'de NATO'nun hava saldırıları yapma tehdidi karşısında Yugoslav Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç talepleri kabul etti ve hava saldırılarından vazgeçildi. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ülkeye gözlemciler gönderdi; NATO havadan gözetleme görevini

üstlendi ve çatışmaların yeniden başlaması durumunda AGİT gözlemcilerini ülke dışına çıkarabilmek için eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nde* bir askeri görev gücünü konuşlandırdı.

1999 yılının başlarında şiddet olayları yeniden alevlendi. Sırp kuvvetleri operasyonlarını yoğunlaştırdı. Yoğun uluslararası diplomasi çalışmaları başarısızlıkla sonuçlandı; AGİT gözlem misyonu Mart ayında ülkeden ayrıldı. AGİT'in çekilmesinden birkaç gün sonra da son çare olarak Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ndeki hedeflere karşı hava saldırıları başlatıldı. 78 gün süren hava saldırılarından sonra Miloseviç baskı rejimine son vermeyi ve uluslararası toplumun taleplerine uymayı kabul etmek zorunda kaldı. NATO sadece rejimi ve askeri hedefleri vurmaya ve sivil kayıpları engellemeye çalıştı. Müttefik kuvvetler aynı zamanda Arnavutluk ve eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'ndeki* mülteci krizinin çözülmesine de yardımcı oldular. O dönemde Arnavutluk'taki mültecilerin sayısı 445,000'e, eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nde ise 330,000'e ulaştı. Ayrıca Kosova dahilinde 400,000 kadar evlerini terk etmek zorunda kalmış kişinin bulunduğu düşünülüyordu.

NATO ile Yugoslav komutanlar arasında Askeri Teknik Anlaşma'nın imzalanmasından sonra NATO önderliğindeki Kosova Gücü (KFOR) Birleşmiş Milletler'in yönergesi ile bölgede konuşlandırıldı. KFOR'un görevi düşmanlıkların yeniden başlamasını önlemek, güvenli bir ortam oluşturmak ve Kosova Kurtuluş Ordusu'nu dağıtmak, aynı zamanda da uluslararası insani çalışmaları ve

Kosova'daki BM Kosova Geçici Yönetimi'ni (UNMİK) desteklemektir.

KFOR önceleri 43,000 askerden oluşuyordu. Yapılan indirimlerle bu sayı yarının da altına düştü. Haziran 2003'te KFOR içinde tüm NATO üyelerinden, 15 Ortak ülkeden ve 3 diğer ülkeden (Arjantin, Fas, ve Yeni Zelanda) asker bulunuyordu.

Kosova Kurtuluş Ordusu'nun dağılması kabul etmesinden sonra KFOR önemli sayıda hafif ateşli silahı toplayıp imha etti ve UNMİK'in yetkisi ve KFOR'un günlük nezareti altında çalışan yerel bir sivil olağanüstü hal gücü olan Kosova Koruma Birliği'nin oluşturulmasına yardımcı oldu. KFOR askerleri aynı zamanda Kosova sınırlarında, sınır geçiş noktalarında ve nöbet noktalarında devriye görevi yapıyorlar. Bölgeye geri dönen Sırp asıllı kişilerin korunmasına da önemli zaman ayırılıyor.

KFOR etnik kökenleri ne olursa olsun tüm vatandaşların barış içinde yaşayabilecekleri, uluslararası yardımla demokrasinin gelişmesine elverişli güvenli bir ortamın sağlanması için UNMİK ile işbirliği yapmakta. Bu son derece önemli ve uzun vadeli bir görev. Ancak sivil yeniden yapılanma ilerlemekte ve bir miktar güven ve normal yaşam sağlanmış durumda.

Güney Sırbistan

2001 yılının başlarında NATO, Avrupa Birliği, ve AGİT Güney Sırbistan'da bölgenin istikrarını tehdit eden silahlı çatışmalara son verebilmek amacıyla bir çatışma önleme stratejisi üzerinde çalışmaya başladılar. 2000 yılının sonlarında büyük bir etnik Arnavut toplumunun doğrudan

Sırp ların idaresi altında, yeterli siyasal ve sosyal hakları olmadan yaşadığı Presevo vadisinde sorunlar çıkmaya başlamıştı. Hafif silahlara sahip Arnavut savaşıçılar Yer Güvenlik Bölgesi dahilindeki Sırp güvenlik güçlerine bir dizi saldırı düzenlediler (Yer Güvenlik Bölgesi İttifak ile Yugoslav Ordusu arasındaki Askeri Teknik Anlaşma şartları uyarınca NATO komutasındaki KFOR'un gözetimi altında bulunan, Kosova'nın Sırbistan ile dahili sınırı boyunca uzanan ve Yugoslav Ordusu'nun girmesinin yasak olduğu 5 kilometrelik tampon bölgedir).

Hızla tırmanan çatışmalar Kosova açısından ciddi bir güvenlik riski oluşturuyordu. Hem Güney Sırbistan'daki Arnavut kökenli halkın haklarını garanti altına almak, hem de Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini korumak için bir politik çözüm bulunması gerekiyordu.

2001 yılının ilkbaharında NATO ile Belgrad'daki yeni Yugoslav hükümeti arasında gerçekleşen bir dizi üst düzeyli görüşmeden sonra NATO Yer Güvenlik Bölgesinin yavaş yavaş küçültülerek bölgede kontrolün tekrar Yugoslav Ordusuna geçmesini kabul etti. Buna karşılık Belgrad hükümetinin çeşitli güven artırıcı önlemleri kabul etti, ve bu sonuçta da Arnavut kökenli

savaşıçılar Mayıs ayında silahlarını bırakmayı kabul ettiler. Bir AB temsilcisinin refakatindeki bir NATO ekibi ateşkes sağlanmasına ve Sırp makamları ile Arnavut kökenli silahlı gruplar arasında doğrudan iletişim kanallarının yeniden oluşturulmasına yardımcı oldu.

Arnavut kökenlilerin bölgedeki siyasal ve idari yapılara hızla entegre olmalarını ve miltecilerin dönüşlerini kolaylaştırmak için çeşitli önlemler kabul edildi. Uluslararası toplum bunların uygulanmasına nezaret etti ve yardımcı oldu. AGİT, daha önce asilerin ellerinde olan ve nüfusunun çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu köylerde konuşlandırılmak üzere çeşitli etnik grupları kapsayan bir polis gücünü eğitecek bir program hazırladı ve Ağustos 2002 tarihinde yapılan yerel seçimlerin etnik grupların adil ve eşit biçimde temsil edilmeleri sağlayacak şekilde düzenlenmesine yardımcı oldu.

Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*

NATO kuvvetleri 2001 yılından başlayarak eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nde* hükümetin talebi üzerine gayet net olarak belirlenmiş bir kriz yönetimi misyonunu üstlendi. 2001 yılı ilkbaharında Arnavut kökenli

Afganistan

Ağustos 2003'te NATO Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Gücü'nün (ISAF IV) sorumluluğunu üstlendi. Bu kuvvetin amacı Afganistan Geçici Yönetimi'ne Kabil ve çevresinde yaşayan vatandaşlar için güvenli bir ortam oluşturmasında yardımcı olmaktır. Ülke yirmi yıldır sürmekte olan iç savaşın ve son yıllarda ülkede teröristlerin barınmasına imkan sağlayan *Taliban*'in şiddet rejiminin etkilerinden kurtulmaya çalışmakta.

ISAF 2001 yılı sonunda BM yönergesiyle oluşturulan bir uluslararası güçtür. İlk ISAF'ın (ISAF I) komutanlığı Birleşik Krallık tarafından yürütülmüş, ve kuvvet çoğu NATO üyesi olan ülkelere gelen kuvvetlerden oluşmuştu. ISAF II'nin komutanlığını Türkiye yaptı; ISAF III'un komutanlığı ise Almanya ve Hollanda tarafından müştereken yürütüldü. İlk görev yönergesine göre ISAF operasyonları sadece Kabil ve çevresi ile sınırlıydı. Ancak 2003 yılında alınan bir Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile bu operasyonların alanı Kabil dışına da çıkabilecek şekilde genişletildi.

NATO özellikle Kabil dışında geçici konuşlanmalar düzenleyerek, ve bölgede istikrar sağlanmasına yardımcı olan Bölgesel İmar Ekipleri'nin (PRT) çoğunun askeri komutasını üstlenerek Afganistan'daki görev alanını genişletmeyi kabul etmiştir. Kunduz'da Almanya önderliğindeki Bölgesel İmar Ekibini desteklemekle başlayacak olan ISAF'ın rolü daha sonra diğer ekiplere de destek sağlayacak şekilde giderek genişletilecektir. Uluslararası toplumun Afganistan'ın imarına yardımcı olma çalışmaları sırasında ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. NATO kendisine ihtiyaç duyulduğu sürece Afganistan'da kalmayı taahhüt etmiştir. 2004 yılında İstanbul'da yapılacak olan NATO zirvesine kadar diğer uluslararası örgütler ve Afganistan Geçici Yönetimi ile danışmalarda bulunarak NATO'nun Afganistan'daki çalışmalarıyla ilgili kapsamlı bir strateji geliştirilecektir.

silahlı grupların yetkili makamları zorlamaya başlamaları üzerine iç huzursuzluk patlak verdi. NATO silahlı saldırıları kınadı ve ülkenin Kosova sınırındaki kontrollerini arttırdı; bir yandan da hükümeti Arnavut kökenlilerin şikayetlerini ortadan kaldıracak anayasal reformlar yapmaya teşvik ediyordu. NATO Genel Sekreteri bu konuda önemli bir rol oynadı.

Haziran ayında NATO Arnavut kökenli Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun dağıtılmasına yardımcı olması için yapılan resmi askeri talebi, ateşkesin uygulanmaya konması ve bir barış planının kabul edilmesi şartıyla kabul etti. Ağustos ayında bir çerçeve anlaşması tamamlanmıştı; böylece NATO Arnavut kökenli silahlı grupları dağıtmak üzere 3,500 askeri 30 gün süreyle ülkeye gönderebildi.

Bu görevin ardından Eylül ayının sonunda NATO'dan çerçeve anlaşmasının uygulanmasına nezaret etmekte olan AB ve AGİT gözlemcilerinin korunması için ülkede küçük bir kuvvet bulunması istendi. Bu görev için konuşlandırılan 700 kadar NATO askeri daha önceden KFOR'un iletişim ve lojistik hatlarını korumak üzere ülkede üslenmiş bulunan küçük bir NATO birliğine katıldılar. NATO'nun askeri varlık ve yeteneklerinin AB önderliğindeki operasyonlarda kullanılmasına izin veren AB-NATO anlaşmaları sayesinde, sorumluluğunun Mart 2003'te AB'ye devredilmesiyle NATO'nun bu operasyonu sona erdi (Bkz. Bölüm 2). 15 Aralık 2003'ten itibaren istikrar sağlanmakta elde edilen başarıdan dolayı AB önderliğindeki askeri operasyon da sona erdi ve yerini bir AB sivil polis operasyonuna bıraktı.

Tüm ülkeler kimyasal veya toksik sızıntıya yol açan deniz kazaları, çığ felaketleri, seller, depremler, veya terörist saldırılarının sonuçları gibi acil durumlar için kendi ulusal planlarının olmasından sorumludurlar. Ancak felaketler ister insan eliyle, isterse doğal olsun, sınır tanımazlar; bu nedenle bu konuda uluslararası işbirliği ve planlama kaçınılmazdır.

Sivil olağanüstü haller konusunda NATO ülkeleri arasındaki işbirliği yıllardır sürmektedir. Son zamanlarda bu işbirliği Ortak ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Avrupa-Atlantik sahasındaki sivil olağanüstü hallerle ilgili kaynakların kullanım şeklinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

NATO İçinde Koordinasyon

Afetler karşısında etkili olabilmek için ulaşım tesisleri, tıbbi kaynaklar, iletişim, afet yardımı yetenekleri ve diğer sivil kaynakların koordinasyonu gerekir. Bu konuda NATO, üyelerinin planlarının birbirleriyle uyumlu olmasını, bu planların gerektiğinde istendiği gibi yürüyebilmesini, ve bu planlar için gereken kaynakların kullanıma açık olduğunu garanti etmek suretiyle önemli bir rol oynamaktadır.

NATO içinde bu alandaki planlama faaliyetlerinin koordinasyonu, bir Üst Düzeyli Olağanüstü Hal Planlama Komitesi'nin genel yönetimi altında çalışan çeşitli teknik planlama heyet ve komiteleri tarafından yürütülür. Bu heyet ve komiteler Avrupa kara taşımacılığı, okyanus taşımacılığı, sivil havacılık, yiyecek ve tarım, sanayi üretimi ve arzı, posta ve telekomünikasyon, tıbbi konular, sivil savunma, ve petrol üretim ve arzı ile ilgili planların koordinasyonunu sağlamak için düzenli olarak ulusal hükümetlerden, sanayi sektöründen, ve askeriyeden gelen uzmanları bir araya getirirler.

Daha Geniş İşbirliği

Bugün NATO'nun sivil olağanüstü hal planlaması konusundaki deneyimlerine ve uzmanlığına giderek daha kolay erişilebilmekte ve aynı zamanda Avrupa- Atlantik Ortaklık Konseyi'ne katılan ülkelerin bilgi ve yeteneklerinden de yararlanılabilmektedir. NATO'nun Ortağı olan ülkeler planlama heyet ve komitelerinin çalışmalarındaki somut işbirliğine giderek daha faal biçimde katılmaktadırlar. 1998'de bir Avrupa-Atlantik Afet Yardımı Eşgüdüm Merkezi oluşturuldu (Bkz. Kutu)

Sivil olağanüstü hal planlaması ortak ülkelerle yürütülen genel işbirliği programının da önemli bir unsurudur ve bugün Barış İçin Ortaklık çerçevesindeki askeri niteliği olmayan en büyük faaliyet alanıdır. Bu faaliyetler yerel, bölgesel ve ulusal hükümetlerden çeşitli düzeylerdeki sivil ve askeri personeli bir araya getiren seminerler, çalışma grupları, tatbikatlar ve eğitim kurslarını kapsar. Bunun dışında BM İnsani İşler Eşgüdüm Dairesi ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler ve sivil yardım örgütleri de önemli katılımcılardandır.

11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen olaylar sivil halka karşı kimyasal, biyolojik, radyolojik, veya nükleer (KBRN) silahlarla yapılabilecek terörist saldırılarına karşı hazırlıklı olmakta

işbirliğinin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermiştir. Kasım 2002'de yapılan Prag zirvesinde yayınlanan Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı, risklerin değerlendirilmesi ve sivil halkın terörizm ve kitle imha silahları karşısındaki zayıflığını azaltmak amacıyla bu konudaki bilgilerin paylaşılmasını ve sivil olağanüstü hal planlama faaliyetlerine katılımı teşvik etmektedir. NATO ve Ortak ülkeler bu tür bir saldırı durumunda kullanılacak ulusal yeteneklerin bir envanterini çıkarmaktadır. Ayrıca ulusal

yetkililerin KBRN içeren olası terörist saldırılara karşı hazırlıklı olmalarına yardımcı olacak bir Sivil Olağanüstü Hal Planlaması Eylem Planı kabul edildi. NATO ve Avrupa Birliği'nin sivil olağanüstü hal planlamasındaki rolleri ve yetenekleri konusunda tartışmalar da başlatıldı.

Avrupa-Atlantik Afet Yardımı Yeteneği

Daha iyi eşgüdümlemiş bir Avrupa-Atlantik afet yardımı yeteneğine duyulan ihtiyaç, Haziran 1999'da Rusya'nın bir önerisine dayanarak NATO karargahında bir Avrupa-Atlantik Afet Yardımı Eşgüdüm Merkezi'nin (AAAYEM) kurulmasına zemin hazırladı. Bu Merkez bilgi paylaşımı konusunda odak noktasını oluşturmakta ve NATO ve Ortak ülkelerin Avrupa-Atlantik bölgesindeki afetlerle ilgili yardımlarını koordine etmektedir. Ayrıca doğal ve insan kaynaklı afetler karşısında gösterilecek tepkilerle ilgili önemli tatbikatlar düzenlemektedir.

AAAYEM Kosova'daki mülteci krizi sırasında çeşitli insani yardım operasyonlarına katkıda bulundu; Ukrayna, Romanya, Macaristan, Arnavutluk, ve Çek Cumhuriyeti'ndeki büyük sel felaketleri, 1999'da Türkiye'deki deprem, eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* ve Portekiz'deki orman yangınları, ve Ukrayna ve

Moldavya'daki kötü hava şartları sırasında önemli yardımlarda bulundu.

Merkez uluslararası afetlere yardım konusunda önde gelen BM ajansları (BM İnsani İşler Eşgüdüm Dairesi ve Mülteciler Yüksek Komiserliği) ve diğer örgütlerle birlikte çalışıyor.

Ülkelerin vize yönetmelikleri, sınır geçiş düzenlemeleri, transit geçiş anlaşmaları, gümrük geçişleri ve personelin statüsü gibi konularda yapacakları ikili veya çok taraflı düzenlemeler teşvik ediliyor. Bu tür önlemler yardım malzemelerinin ve ekiplerin afet mahalline ulaşmalarındaki bürokrasiden kaynaklanan gecikmeleri önleyecektir.

Aynı zamanda çeşitli ulusal unsurlardan oluşan bir Avrupa-Atlantik Afet Yardımı Birimi kurulması ve gerektiğinde afet bölgelerine sevk edilmesi için de gereken düzenlemeler yapılmıştır.

İki ayrı NATO programı bilim adamlarını ve uzmanları düzenli olarak bir araya getirerek ortak sorunlar üzerinde birlikte çalışmalarını sağlamaktadır: NATO Bilim Komitesi'nin sivil bilim programı ve Modern Toplumun Sorunları Komitesi'nin (MTSK) çevre ve toplum programı. İşbirliği vasıtasıyla bilim adamları arasında ağlar oluşturmak bir gelenek olduğu gibi bilimsel ilerleme açısından da bir şarttır. Bu ağlar farklı kültür ve geleneklere sahip toplumlar arasında anlayış ve güven oluşturma amacını gerçekleştirirler.

45 yılı aşkın bir süredir varlığını sürdüren bilim programı son zamanlarda sadece terörizme karşı savunma konusundaki araştırmalar ve güvenliğe yönelik diğer tehditlerle başa çıkma yolları üzerinde odaklanacak şekilde yeniden yönlendirilmiştir. İttifak'ın yeni tehditlerle başa çıkmak konusundaki girişimlerine paralel olarak, bu program gelecekte desteğini bu konularda işbirliği üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Bu temel değişimi yansıtmak için de programın adı NATO "Bilim Yoluyla Güvenlik" programı olarak değiştirilmiştir.

Modern Toplumun Sorunları Komitesi çevre ve toplum alanlarındaki pilot çalışmalarda işbirliği yapmak üzere çeşitli ulusal ajansları bir araya getirir. Kısa süre önce Komite ilerideki

çalışmalarına yön vermek üzere güvenlikle ilgili çeşitli temel hedefler belirledi. Program ortak sorunların ele alınmasında NATO ile ortak ülkeler arasındaki işbirliğini pekiştirmekte.

Bu iki komitenin özel girişimleri NATO ve Ortak ülkelerdeki bilim adamları ve uzmanlar arasında temel işbirliği faaliyetlerini teşvik etmenin yanı sıra, Rusya, Ukrayna, ve Akdeniz Diyalogu ülkelerindeki bilim ve çevre toplumlarıyla işbirliğinin artmasına yardımcı olmaktadır.

Güvenlik, İstikrar ve Dayanışma İçin Bilim

NATO Bilim Programı'nın başlangıcı 1950'lere dayanır. O yıllarda bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin Atlantik toplumunun geleceği açısından son derece önemli olduğu düşünülüyordu ve bu nedenle bilimsel işbirliği başlatılmıştı. Bundan sonraki 40 yıl boyunca NATO ülkelerinin bilim adamları arasındaki işbirliği desteklenmiş ve standartlar daima yüksek tutulmuştur.

1990'ların başında Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra, program yavaş yavaş NATO üyesi olmayan ülkelerin de katılımına açıldı. 1999'da, program NATO ülkelerinin, Ortak Ülkelerin, ve Akdeniz Diyalogu'na katılan ülkelerin bilim

adamları arasındaki işbirliğine destek sağlayacak şekilde tamamen değiştirildi. Program geçmişte birbirlerinden tamamen ayrı olan bu toplumların bilim adamları arasında bağlar oluşturarak barış ve ilerlemeyi teşvik etmek üzerinde odaklanmaktadır.

2004'ten itibaren geçerli olmak üzere programda modern dünyanın güvenliğini tehdit eden uluslararası terörizm ve diğer yeni tehlikeler doğrultusunda önemli bir değişiklik daha yapılmıştır. Program gelecekte sadece "Terörizme Karşı Savunma" ve "Diğer Güvenlik Tehditleriyle Başa Çıkma" gibi öncelikli araştırma konuları üzerindeki işbirliğine destek verecek.

"Bilim Yoluyla Güvenlik" programının amacı bilimi problem çözmeye uygulayarak güvenlik, istikrar ve ülkeler arasında dayanışmaya katkıda bulunmaktır. Bu amaca işbirliği, iletişim ağları, ve yetenek geliştirerek ulaşılır.

NATO, Ortaklık, ve Akdeniz Diyalogu ülkelerindeki bilim adamlarının bu öncelikli araştırma konuları üzerinde işbirliği yapabilmeleri için çeşitli tahsisatlar sunulmaktadır. Ayrıca ortak ülkelerin temel bilgisayar ağı altyapısını kurmalarına yardımcı olmak için ödenen tahsisatlar da mevcuttur.

Sanal İpek Yolu

NATO Bilim Programı'nın en büyük ve en iddialı projesi Ekim 2001'de başlatıldı. Avrupa'yı Uzak Doğu'ya bağlayan ve mal, bilgi ve fikir alışverişine vasıta olan tarihi İpek Yolu'ndan esinlenerek Sanal İpek Yolu adı verilen bu proje ile Güney Kafkaslar ve Orta Asya'daki sekiz ülkenin akademik ve bilimsel toplumlarına bilgisayar ağı ve internet erişimi sağlanmıştır.

Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Özbekistan, Tacikistan, ve Türkmenistan Avrupa internet alanının sınırında yer almaktadırlar ve bu ülkelerin kalkınma hızları yakın bir gelecekte fiber optik bağlantılara sahip olabilecekleri düzeyde değildir.

NATO'nun Sanal İpek Yolu projesi sayesinde en yeni ve maliyet etkin teknoloji ile katılımcı ülkelerin bilimsel ve akademik toplumlarının ortak bir uydu vasıtasıyla internete bağlanmaları sağlanmıştır. Dokuz uydu çanağının bant genişliği ve kurulması NATO tarafından finanse edilmiştir. Bu sekiz ülkede bulunan küçük uydu çanakları Avrupa merkezi olarak çalışan Hamburg, Almanya'daki büyük bir çanağa bağlanmıştır. Diğer sponsorlar da aynı olarak katkılarda bulunmaktadırlar. 2003 yılında Kabil'de kurulacak bir uydu yer istasyonu vasıtasıyla Sanal İpek Yolu'nun Afganistan'a uzatılmasına karar verilmiştir.

Sivil bilim evrensel olması ve yeni, etkili uluslararası ağlar oluşturabilmesi nedeniyle uluslararası diyalog açısından son derece etkili bir araç olduğunu kanıtlamıştır. Bu bilimsel ağlar kapsamında mevcut olan yetenekler İttifak'ın karşısındaki yeni tehditlere karşı kullanılabilir. Bilim hem hayati sorunlara çözüm bulunmasında, hem de uluslar arasında ilişkiler kurulmasında önemli bir araçtır.

Modern Toplumun Sorunları İle Başa Çıkmak

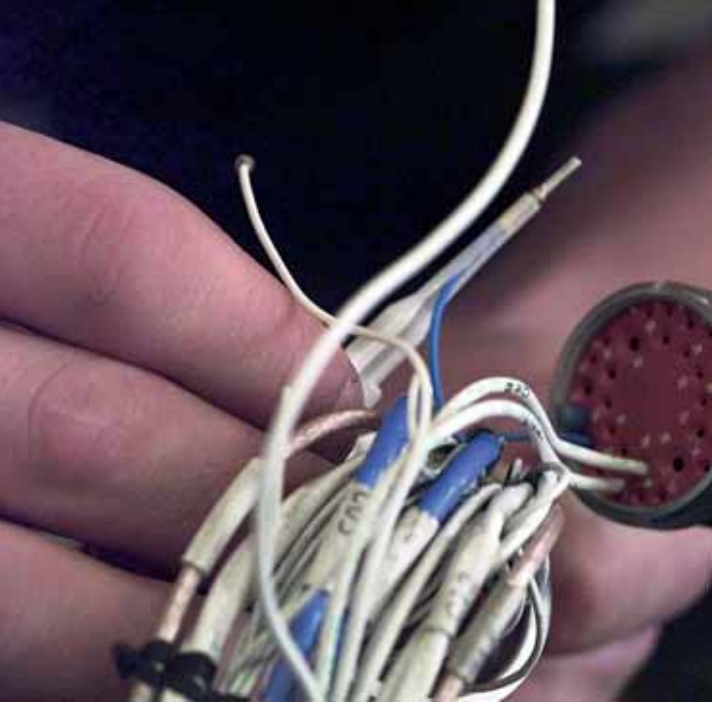
Modern Toplumun Sorunları Komitesi 1969 yılında, çevre ile ilgili kaygılar nedeniyle kuruldu. Komite çeşitli ulusal ajanslardaki uzmanların hem sivil hem de askeri sektörlerdeki sosyal ve çevresel konuların teknik, bilimsel ve politika boyutları üzerine bilgi ve deneyimleri paylaşabildikleri bir forum sağlamaktadır.

MTSK'nin himayesi altında üstlenilen projeler çevre ve gürültü kirliliği, kent sorunları, enerji, insan sağlığı, ve savunma ile ilgili çevre sorunları gibi çevreyi ve yaşam kalitesini etkileyen sorunları ele alır. Savunma ile ilgili çevre sorunları konusundaki araştırmalar askeri amaçla kullanılmış olan arazilerin yeniden sivil kullanıma açılması, temizleme metodolojileri, ve çevre güvenliği (örneğin, petrol boru hatları ile ilgili) konular üzerinde odaklanmaktadır.

MTSK'nin çalışmaları merkezi olarak yürütülmez, ve çalışmalar uluslar tarafından finanse edilen pilot çalışmalar, projeler, çalışma grupları ve seminerleri içerir. Bu çalışmalar bir veya daha fazla sayıda ülke tarafından yönetilir; bu ülke veya ülkeler çalışmanın planlama ve koordinasyonundan sorumludur. Son yıllarda Komitenin çalışmaları özellikle Ortak ülkeleri ilgilendiren konulardaki çalışma gruplarını ve yeni araştırmaları kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Komite ayrıca gelecekteki çalışmalarına yön vermek üzere çeşitli temel hedefler belirlemiştir: askeri faaliyetlerin çevre üzerindeki etkilerinin azaltılması, kaynak kıtlığından doğan çatışmaların önlenmesi; çevre ve topluma yönelik, ekonomik, kültürel ve siyasi istikrarsızlığa yol açabilecek yeni risklerin ele alınması; ve güvenliğin karşısındaki geleneksel olmayan tehditler.

İç İçe Geçmiş Topluların Hassas Noktaları

Bugünkü toplum çeşitli düzeylerde giderek artan iç içe geçmişlikten dolayı eskisinden daha hassastır. Daha açık bir global toplum, daha karmaşık teknoloji sistemleri, elektronik bilgi ve iletişim sistemlerinin giderek birbirleriyle bağlantılı olması, birbiriyle bağlantılı ve giderek yoğunlaşan ulaşım sistemleri -bunların hepsi hassas noktaların yeni ve değişen göstergeleridir. Örneğin, uzun süren bir telekomünikasyon ve elektrik kesintisi çok önemli bir kopukluğa yol açabilir. 11 Eylül 2001'in hemen ardından biyolojik saldırılar veya siber savaş gibi geleneksel olmayan terörist tehditler ile ilgili endişeler artmıştır.

Güvenliği korumak ve toplumu çok çeşitli sorunlara karşı koruyabilmek için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitli alanlardaki çeşitli ajanslar arasında işbirliği ve koordinasyon şarttır. Amerika'nın terörizme karşı başlattığı, sadece askeri işbirliğini değil diplomatik, finansal, ekonomik, istihbarat, gümrük ve polis işbirliğini de gerektiren kampanyada bu açıkça görülmüştür.

Ortak sorunları gözden geçirmek ve modern toplumun işlevselliği açısından hayati önem taşıyan karmaşık, birbirinden bağımsız

sistemlerin zayıf noktalarını azaltmak amacıyla uluslararası işbirliği yapılabilecek alanları belirlemek için Mart 2001'de MTSK'nin himayesi altında kısa vadeli bir proje başlatılmıştır. Norveç'in başkanlığı altında yürütülen bu projeye Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Danimarka, Gürcistan, İsveç, İsviçre, Litvanya, Macaristan, Moldavya, Polonya, Türkiye, ve Ukrayna katılmaktadır.

NATO ülkelerin üstünde, fakat hükümetler arası bir örgüttür. Ortak güvenlik ve ortak değerlerin savunması amacıyla bir araya gelmiş bir bağımsız, egemen devletler ittifakıdır. Kararlar fikir birliği esasına göre alınır.

Ülkeler aralarındaki görüşmelerin kolaylaştırılması için NATO'nun Brüksel'deki karargahındaki birer daimi delegasyon tarafından temsil edilirler. Her heyette heyetin başkanlık görevini yürüten bir Daimi Temsilci, ve ayrıca bir de Askeri Temsilci bulunur. Daimi Temsilci ve Askeri Temsilci'ye bağlı personel aynı zamanda değişik NATO komitelerinde temsil eden sivil ve askeri danışmanlardan oluşur.

NATO içinde İttifak görevlerinin sivil ve askeri boyutları üzerinde çalışmak üzere ayrı sivil ve askeri yapılar oluşturulmuştur. Bu sivil ve askeri yapılar NATO'nun en üst düzeydeki karar verme mekanizması olan Kuzey Atlantik Konseyi'ne destek verirler.

Fikir Birliği ve Ortak Onay

İttifak savunma ve güvenlik konularında pratik, karşılıklı işbirliği taahhüdüne dayanır. NATO içinde oylama prosedürü yoktur ve kararlar fikir birliği veya ortak onay esasına dayanarak alınır. Dolayısıyla siyasi danışmalar karar verme sürecinin hayati bir parçasıdır. Tüm NATO organları üye ülkelerin temsilcilerinden oluşur. Temsilcilerin görevi diğer Müttefikler nezdinde kendi ülkelerinin görüşlerini temsil etmek ve diğer Müttefiklerin görüşlerini kendi hükümetlerine bildirmektir.

NATO içinde yürütülen siyasi danışmalar kriz yönetiminin önemli bir unsurudur, ve bu nedenle de genellikle gergin ve zor dönemlerle bağdaştırılır. Ancak bu danışmalar aynı zamanda üye ülkelerin anlaşabilecekleri konuları araştırmalarına ve uzun vadeli politikalarını belirlemelerine olanak sağlayan

günlük faaliyetlerdir. Danışmalar çeşitli amaç ve şekillerde olur: sadece bilgi ve fikir paylaşımını veya alış verişini kapsayabilir; hükümetlerin müttefiklerin çıkarlarını ilgilendiren konularda aldıkları veya almak üzere oldukları kararlar ve eylemler konusunda bilgi verebilir; hükümetin eylem ve kararları konusunda önceden bir uyarıda bulunabilir ve diğerlerinin bunlar üzerinde fikirlerini ifade etmelerine veya bunları onaylamalarına imkan sağlayabilir; kabul edilecek politikalar ve bunlara paralel eylemler konusunda fikir birliği sağlayabilmek için tartışma ortamı yaratabilir; veya üye ülkelerin toplu karar veya ortak hareket konusunda anlaşmaya varabilmeleri için danışma imkanı sunabilir.

Danışma süreci sürekli dir. Üye ülkelerin temsilcilerinin hepsi Brüksel'de aynı karargah içinde buldukları için Müttefikler arasındaki danışmalar içlerinden herhangi birinin isteği üzerine, veya NATO Genel Sekreteri'nin talebiyle, uzun zaman önceden haber verilmesine gerek olmadan yapılabilir. Danışma mekanizması sürekli bir diyalog sağlar ve konuların ayrıntılarıyla tartışılmasını ve endişelerin açıklanması için gereken fırsatın yaratılmasını garanti eder.

Bazen üye ülkeler aynı fikirde olurlar ve karara varmak bir sorun teşkil etmez. Bazen çoğunluk bir fikri savunurken bir veya birden fazla ülke aynı fikirde olmayabilir; o zaman görüş farklılıklarını azaltmak, veya gerekirse uzlaşma sağlamak için çalışırlar. Doğal olarak farklılıkların ortadan kalkması mümkün olmayabilir. Bu durumda ülkeler bireysel olarak kendi tercihleri doğrultusunda davranmakta özgürdürler. Hiç bir üye ülke kendi isteği dışında bir eyleme katılmaya veya karar almaya zorlanamaz. Ancak uzlaşma isteği ve ortak çıkar ve amaçlar sayesinde genellikle görüş ayrılıklarına rağmen bir anlaşma sağlanmasına yetecek kadar ortak nokta bulunabilir. Alınan İttifak kararları tüm ülkelerin ortak kararlılıklarının ifadesidir.

NATO'nun Sivil Yapısı

En önemli karar organı Kuzey Atlantik Konseyi'dir. NATO'nun tüm kararlarından sorumlu olan bu organ Kuzey Atlantik Antlaşması ile kurulan tek organdır. Konsey herşeyden önce tüm üye ülkelerin temsilcilerini politika veya operasyonel konuları görüşmek üzere bir araya getiren siyasi forumdur. Değişik düzeylerde toplanabilir — genellikle en az haftada bir her ülkenin büyük elçileriyle, en az yılda iki kez dışişleri veya savunma bakanlarıyla, veya zaman zaman bir devlet ve hükümet başkanları ile toplanır. Hangi düzeyde toplanırsa toplansın alınan kararlar aynı yetkiye sahiptir ve her bir ülkenin görüşünü yansıtır. Normal olarak ortak endişe konularını veya toplu karar gerektiren konuları görüşmek üzere toplanır; ancak Konsey'in tartışabileceği konular ile ilgili hiçbir kısıtlama yoktur.

Savunma Planlama Komitesi savunma ve toplu savunma planlaması ile ilgili konularla ilgilendir. NATO'nun askeri makamlarına rehberlik sağlar ve yetki alanı dahilindeki konularda Konsey ile aynı yetkiye sahiptir. Konsey gibi Savunma Planlama Komitesi de normal olarak büyükelçiler düzeyinde toplanır, ancak yılda en az iki kez de savunma bakanı düzeyinde toplantı yapar. Ayrıca savunma bakanları da İttifak'ın nükleer politikasını gözden geçirmekle görevli Nükleer Planlama Grubu ile düzenli olarak bir araya gelerek nükleer kuvvetlerle ilgili politika konularını ve nükleer silahların kontrolü ve yayılması gibi endişe verici belirli konuları tartışır. NATO'nun askeri kanadının dışında olan Fransa Savunma Planlama Komitesi ve Nükleer Planlama Grubu'na katılmaz.

Konsey'e ve Savunma Planlama Komitesi'ne karşı sorumlu olan birçok alt komite mevcuttur ve bunlar politikaların bazı özel boyutlarını tartışır ve nihai karara yönelik önerilerde bulunurlar. Her üye ülke bu alt komitelerin her birinde temsil edilir. Örneğin, bu komitelerden bir tanesi değişik düzeylerde düzenli olarak toplanarak Konsey'e

İttifak politikasını ilgilendiren ve o gün alınacak siyasi kararlarla ilgili önerilerde bulunan Siyasi Komite'dir. Bir diğeri de Savunma Gözden Geçirme Komitesi'dir; bu komite de üye ülkelerin bir sonraki planlama döneminde NATO entegre askeri yapısına tahsis edilecekleri askeri kuvvetlerin düzeyi ile ilgili kararların alınmasından önceki danışma süreçlerine nezaret eder. NATO'nun Altyapı Komitesi NATO kuvvetlerinin kullanacağı tesislerin ortak finansmanı ile ilgili teklifleri inceler. Ekonomi Komitesi güvenlik politikasını doğrudan ilgilendiren ekonomik gelişmeler üzerinde odaklanır. Bütçe Komitesi her ülkenin tahsis ettiği sivil ve askeri bütçenin idaresi konusunda Konsey'e öneriler sunar.

Danışmalar İttifak'ın tüm faaliyetleri üzerinde yapılır. Bir Ulusal Savunma Direktörleri Konferansı düzenli olarak toplanarak NATO kuvvetlerinin donanımının geliştirilmesi ve edinimi konusunun siyasi, ekonomik ve teknik boyutlarını ele alır. Enformasyon alanında Kamu Diplomasisi ile ilgili bir NATO komitesi gerek NATO ülkelerinde gerekse Ortak ülkelerde NATO ve NATO politikaları ile ilgili bilgi ve anlayışı geliştirecek faaliyetler üzerinde odaklanır. İttifak'ın bilimsel faaliyetleri ve çevre programları ile ilgili konular Bilim Komitesi ve Modern Toplumun Sorunları Komitesi'nde tartışılır. Barış İçin Ortaklık ile ilgili Politik-Askeri Yönetim Komitesi gibi diğer komite ve gruplar Ortak ülkelerle işbirliğini geliştirmeye ve bu ilişkilere nezaret etmeye yardımcı olurlar.

Barışı koruma veya BİO programı gibi, Ortak ülkeleri kapsayan İttifak faaliyetleri de ilgili hükümetlerle görüşülür. Kararlar Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi, NATO-Rusya Konseyi ve NATO-Ukrayna Komisyonu gibi, uygun

forumlarda alınır. Aynı şekilde Akdeniz Diyalogu faaliyetleri de katılımcı ülkelerle Akdeniz İşbirliği Grubu'nda tartışılır. NATO bu organların çalışmalarına büyük önem vermektedir. Bu organlar özellikle kriz zamanlarında görüş ayrılıklarının tartışılabileceği, fikir alış verişinin yapılabileceği yararlı forumlardır.

NATO'nun Askeri Yapısı

NATO'nun askeri yapısı, İttifak'ın en yüksek askeri makamı olan, ancak Kuzey Atlantik Konseyi'nin siyasi yetkisi altındaki Askeri Komite'nin denetimindedir. Askeri Komite İttifak'a askeri tavsiyelerde bulunur. Üst düzeyli toplantıları Genel Kurmay Başkanları arasında yapılır, ancak günlük işlerin takibinde ülkeleri Askeri Temsilciler temsil ederler.

Askeri Komite NATO'nun Stratejik Komutanlarına da rehberlik eder. Bu komutanlar, karargahı Mons, Belçika'daki Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanlığı'nda (SHAPE) olan Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı (SACEUR) ve Virginia, Norfolk'da (ABD) üslenmiş olan Müttefik Yüksek Dönüşüm Komutanıdır (SACT).

SACEUR, üye ülkelerin NATO'ya tahsis etmeyi kabul ettikleri askeri kuvvetlere komuta eden Müttefik Harekat Komutanlığı'nın başındadır. Dolayısıyla, nerede yer alırsa alsın, tüm NATO operasyonlarından sorumludur. Ayrıca, ABD Avrupa Komutanı olarak da görevi çift şapkalıdır.

Müttefik Yüksek Dönüşüm Komutanı'nın (SACT) işlevsel bir rolü vardır: İttifak kuvvetlerinin dönüşümünü teşvik etmek ve sürekliliğini kontrol etmekten sorumludur. Aynı zamanda ABD Müşterek Kuvvetler Komutanı olarak, çift şapkalıdır.

Bu iki komutanın sorumluluk alanları daha önce coğrafi bir bölünmeye dayanıyordu. SACEUR, Avrupa'daki NATO operasyonlarından; Atlantik Müttefik Kuvvetler Komutanı da (SACLANT)

Atlantik bölgesindeki operasyonlardan sorumluydu. Askeri komuta yapısını yeniden düzenleyen model Kasım 2002'de Prag Zirvesi'nde sunulmuş ve kabul edilmişti. Bu yapı, NATO'nun yeteneklerini geliştirme, ve geleneksel görev alanı içinde veya dışında, kuvvetlerinin kriz yönetimi, barışa destek ve insani amaçlı görevlerine uygun bir hazırlık düzeyi içinde olması taahhüdünü yansıtmaktadır. Yeni kurulan NATO Mukabele Gücü ve Prag Yetenek Taahhütleri (bkz. Bölüm 3) bu yapıyı tamamlar niteliktedir.

NATO Parlamenter Asamblesi

İttifak hükümetler arası bir örgüttür ve her üye hükümet kendi parlamentosuna karşı sorumludur. Bu nedenle demokratik yollarla seçilmiş olan parlamenter temsilcilerin desteği İttifak'ın hedefleri açısından son derece önemlidir. NATO Parlamenter Asamblesi, NATO üyesi ülkelerin parlamentolar arası forumudur. Bu forumda Avrupalı ve Kuzey Amerikalı kanun koyucular bir araya gelerek ortak çıkarlar ve endişelerini tartışırlar.

Asamble, NATO'dan tamamıyla bağımsızdır, ancak ulusal hükümetler ile İttifak arasında bir halka oluşturur. İttifak, ulusal yasaların hazırlanmasında İttifak konularının dikkate alınmasını teşvik eder. Ayrıca NATO içinde alınan hükümetler arası kararların ulusal demokratik süreçlerce de onaylanması gerektiğini hatırlatan bir organdır. NATO Parlamenter Asamblesi, görüşmelere katılmak

Atlantik Konseyi'nin ve diğer üst düzeyli komitelerin başkanıdır ve karar sürecinde etkilidir. Tartışılmak üzere konular önerebilir ve pozisyonu gereği bağımsız ve tarafsız bir başkan olarak İttifak'ın çıkarları açısından görüşmeleri bir fikir birliğine varılacak şekilde yönlendirebilir.

Ancak Genel Sekreter'in tek başına siyasi karar alma yetkisi yoktur ve ancak üye hükümetlerin kendisine verdiği yetki çerçevesinde NATO adına hareket edebilir.

Genel Sekreter aynı zamanda NATO'nun sözcüsüdür ve üye ülkelerin çalışmalarını çeşitli komite düzeylerinde destekleyen Uluslararası Yazmanlık Bölümü'nün başkanıdır.

üzere temsilciler gönderen Ortak ülkelerin hükümetleri ile de temaslarda bulunur.

NATO Genel Sekreteri'nin Rolü

NATO Genel Sekreteri İttifak içindeki danışmalar ve karar alma sürecini yönetir ve geliştirir. Kuzey

NATO'yu Kim Finanse Eder?

NATO bütçesine yapılan katkılar, üzerinde karara varılmış olan bir maliyet paylaşma formülü çerçevesinde yapılır. Bu katkılar NATO ülkelerinin genel savunma bütçelerinin küçük bir oranını temsil eder.

Ortak finanse edilen bütçeler ayrı ayrı sivil ve askeri bütçeler ve bir güvenlik yatırım programı ile yönetilir.

- Sivil Bütçe, NATO Karargahı'ndaki Uluslararası Yazmanlık'ın işletme masrafları; sivil programlar ve faaliyetler; çalışma grupları ve komite hizmetleri gibi işletme ve bakım masraflarını kapsar.
- Askeri Bütçe, Askeri Komite; Uluslararası Askeri Personel ve ilgili ajanslar; iki Stratejik Komutanlık; ilgili komuta, kontrol ve iletişim sistemleri, araştırma, geliştirme, satın alma ve lojistik ajanslar; ve NATO Havadan Erken

Uyarı Gücü dahil, entegre askeri yapının işletilmesi ve idamesi ile ilgili masrafları kapsar.

- Güvenlik Yatırım Programı, üye ülkelerin kendi güvenlikleri için kurdukları tesislerin dışında, NATO için gerekli olan tesisleri (örneğin iletişim ve enformasyon sistemleri, radarlar, askeri karargahlar, hava alanları, petrol boru hatları, depolar, limanlar ve seyrüsefer için gerekli tesisler) finanse eder.

Bu bütçeler Sivil ve Askeri Bütçe Komiteleri ve NATO kuvvetlerini destekleyen ve ortaklaşa finanse edilen tesislerden sorumlu olan Altyapı Komitesi tarafından kontrol edilir. Üst Düzeyli Kaynak Kurulu ortaklaşa finanse edilecek askeri politikaya nezaret eder. Her üye ülke bu organlarda temsil edilir. Tüm NATO bütçeleri dışarıdan da kontrole tabidir.

Bugünkü NATO, 1949 yılında kurulan NATO'dan çok farklıdır. Gerek NATO gerek dış dünya İttifak'ın kurucularının hayal edemeyeceği şekilde bir evrim geçirdi. Bugünkü NATO, Soğuk Savaş sırasında kırk yıl Batı Avrupa'yı koruyan veya 1990'larda Avrupa'daki Soğuk Savaş sonrası dönüşüme şahit olan NATO'dan farklıdır. Hiç şüphesiz, üyelerinin 21. yüzyılın başlarında karşılaştıkları güvenlik tehditlerine uygun mukabele şekilleri geliştirdikçe kendisini tekrar yenileyecektir. Gerçekten de, stratejik ortam değiştikçe NATO da üyelerinin karşısındaki tehditlere paralel olarak hızla değişmek zorunda kalacaktır. Ancak, İttifak içindeki işbirliğinin temelini oluşturan ortak değer ve çıkar unsurları, kuruluş antlaşmasındaki ilkelerle hala aynı doğrultudadır.

Eylül 2001 saldırıları ve 5. Madde'nin yürürlüğe konmasından beri NATO, tarihinde ilk kez, terörizm karşısında çalışma şeklini temelden gözden geçirmektedir. NATO, bu terörist saldırılardan önce de birçok yoğun program yürütmekteydi. Eski Yugoslavya'da üç kriz yönetim operasyonu sürdürmekte, yeni üyelerin girişi için gerekli zemini hazırlamakta, ve gerek Avrupa-Atlantik sahasında gerek dış dünyadaki ülkeler ve örgütlerle giderek derinleşen ortaklıklar geliştirmekteydi. Güvenlik sağlamanın giderek zor bir görev haline geldiği günümüzde NATO, tek bir slogana bağlanamayacak kadar çeşitli faaliyetler içerisindedir.

Yarının NATO'su

İttifak genişlemeye devam ettikçe NATO da bir bütün oluşturmaya çalışan ve sayıları giderek artan üyelerinin çıkarları doğrultusunda hareket etmek zorunda kalacaktır. Bu arada büyük ihtimalle Avrupa'daki istikrar alanı genişlemiş ve buna bağlı olarak ekonomik refah da artmış olacaktır. Nitekim İttifak, Rusya, Ukrayna ve diğer Avrupa ülkeleri ile yakın ilişkiler geliştirdikçe, Avrupa geçmişteki bölünmüşlüğü artık geride bırakmakta ve daha istikrarlı bir kıta haline gelmektedir. Bu olumlu eğilimler dikkat ve itina ile geliştirilmeye devam edilmelidir.

Üye devletlerin karşı karşıya oldukları tehditlerin doğası ve NATO'nun bunları ele alma şekli değişmektedir, ancak İttifak'ı bugüne kadar desteklemiş olan temel ilkeler hala aynıdır. NATO güvenlik tehditleri ile başa çıkılması için gereken transatlantik politik-askeri çerçeveyi sağlamaktadır. İttifak Avrupa ve Kuzey Amerika'yı bir araya getirmekte ve çeşitli ulusal çıkarlar arasında bir denge kurmaktadır. NATO, bir toplu savunma kalkanından adeta bir güvenlik yöneticisine dönüşmüştür. Ayrıca, bir ortak çıkarlar toplumu kadar demokrasi ve insan hakları gibi değerleri paylaşan bir toplumu da temsil eder hale gelmiştir.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANISATION

Public Diplomacy Division

1110 Brussels - Belgium

Web site: www.nato.int

E-mail: natodoc@hq.nato.int